

Explaining the Components of Catalytic Urban Design and its Impact on Accelerating Urban Development (Case Study: New Districts of Urmia)

Zahra Mollazadeh¹ , Rasool Darskhan² , Masoud Haghlesan³ , Mir Saeed Moosavi³

1. Ph.D. Student, Department of Architecture & Urban Design, Ta.C., Islamic Azad University, Tabriz, Iran. Email: hollazadehz@gmail.com
2. Department of Urban Planning, Ta, C. Islamic Azad University, Tabriz, Iran. Email: rasooldarskhanghazani@gmail.com
3. Associate Professor Department of Architecture & Urban Planning, Ilk.C., Islamic Azad University, Ilkhchi, Iran. Email: haghlesan@yahoo.com
4. Department of Architecture and Urban Planning, Ta.C., Islamic Azad University, Tabriz, Iran. Email: mirsaeedmosavi@iuat.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Paper

Article history:

Received December 29, 2025
Received in revised form March 1, 2026
Accepted April 28, 2026
Available online April 28, 2026

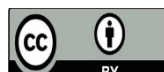
Keywords:

Urban Design Urban Development New Districts Urmia MAXQDA

Abstract

The development of new urban districts requires novel approaches to accelerate growth and enhance the quality of life. This research aims to explain the components of catalytic urban design and its impact on the development of new districts in Urmia. The primary objective of this study is to elucidate the components of catalytic urban design and its influence on accelerating urban development, focusing on the new districts of Urmia as a case study. This research is applied terms of purpose and descriptive-analytical in nature with a qualitative approach. The statistical population included managers, experts, and urban officials in Urmia, of whom 25 individuals were selected as the sample using snowball Delphi methods. Data collection was conducted through semi-structured interviews during the period from, and data analysis was performed using the Grounded Theory method and MAXQDA software in three stages: open, axial, and selective coding. The research findings indicate that catalytic urban design in the new districts of Urmia is based on six dimensions: physical, social, cultural, economic, environmental, and technological. In total, 328 open codes, 47 sub-categories, and 12 main categories were identified. The results of the paradigm model reveal that "accessibility and permeability," "functional diversity," and "social public spaces" play a key role as the most important design strategies accelerating development and attracting residents. Furthermore, unfavorable economic conditions and weak urban management were identified as the most significant obstacles; overcoming these through citizen participation and the utilization of modern technologies leads to urban sustainability and improved quality of life.

How to cite: Mollazadeh, Z., Darskhan, R., Haghlesan, M. and Moosavi, M. S. (2026). Explaining the Components of Catalytic Urban Design and its Impact on Accelerating Urban Development (Case Study: New Districts of Urmia). *Geography and Regional Planning*, 16(62), 158-186. <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.580548.4432>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights
DOI: <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.580548.4432>

Publisher: Qeshm Institute of Higher Education

Introduction

Catalytic urban design is a set of strategies that, by creating attractiveness and dynamism, paves the way for the faster growth of cities. In the new areas of Urmia, attention to components such as accessibility and sustainable transportation is of high importance; so much so that creating suitable communication networks and focusing on transit-oriented development can solve traffic problems and encourage migrants to settle in these areas. Another key factor is mixed-use development, which makes it possible to combine residential, commercial, and service spaces side by side. This feature ensures that residents do not have to travel long distances to meet their daily needs, and as a result, economic prosperity and the vitality of neighborhoods increase significantly. Public spaces and the urban landscape also act as catalysts for development. Designing parks, squares, and attractive sidewalks that are compatible with the cold and semi-arid climate of Urmia not only improves the quality of life but also raises the value of surrounding lands and encourages investors to operate in these areas. Furthermore, instilling identity into the urban fabric by utilizing indigenous Azerbaijani architecture and cultural elements strengthens the sense of belonging among residents and prevents the uniformity and soullessness of urban spaces. Finally, the integration of these components within a coherent framework accelerates the physical and social development of Urmia and transforms it into a sustainable and efficient city that responds to the needs of future generations. This research aims to answer the question: How can the components of catalytic urban design and its impact on accelerating urban development in the new areas of Urmia be explained?

Methodology

The sample size of managers, experts, and urban officials was determined to be 25 people based on the Delphi method. It is worth mentioning that the method of accessing the citizen sample size was based on simple random sampling, and for experts, it was the snowball method. Also, it can be stated that in

order to evaluate the components of catalytic urban design from managers, experts, and officials, and regarding the urban development of new areas of Urmia, managers, experts, and officials were questioned. Out of 25 interviewees, 18 people (72%) were male and 7 people (28%) were female. In terms of education, 11 people (44%) held a PhD and 14 people (56%) held a Master's degree. The average work experience of the interviewees is 10.6 years, which indicates their sufficient experience in fields related to the research subject. In this research, a structured interview (closed interview) was used. In a structured or limited interview, not only are the topics that the interviewer must raise predetermined, but these topics are also precisely categorized. The interviewer is obliged to raise each topic in its place and does not prioritize one over another according to their own taste.

Results and Discussion

Qualitative analysis of the interview data using the Grounded Theory method and MAXQDA software led to the identification of ٢٢ open codes, ٩٧ sub-categories, and ١٢ main categories within the framework of ٦ general dimensions. The main findings of this section are:

Importance of Accessibility and Public Transportation: Experts repeatedly emphasized the key role of proper accessibility and efficient public transportation in the development of new areas (mentioned more than ٦٠ times in interviews).

Functional Diversity and Mixed Use: Functional diversity of spaces and mixed uses were identified as one of the most important factors in attracting residents and creating vitality.

Public Spaces and Social Interactions: Designing high-quality public spaces that allow for social interactions and create a sense of belonging is a top priority.

Green Space and Natural Environment: Proper distribution and easy access to green spaces and parks play an important role in improving the quality of life and attracting residents.

Preservation of Cultural Identity: Attention to the cultural and historical identity of Urmia and modeling indigenous architecture in the design of new areas is essential.

Citizen Participation: Engaging citizens in the design and development process through various methods (surveys, workshops, virtual space) is very important.

Environmental Sustainability: Adopting environmental sustainability principles such as pedestrian-oriented design, reducing energy consumption, and waste management is essential for sustainable development.

Attention to the Needs of Different Groups: Inclusive design that considers the needs of the elderly, women, children, and people with disabilities is of high importance.

Use of Modern Technologies: Utilizing artificial intelligence, smart cities, and information technology can facilitate the development process.

Main Challenges: Unfavorable economic conditions, lack of public awareness, and management weakness were identified as the biggest challenges ahead. These findings provide a suitable basis for designing the questionnaire for the quantitative section and testing the final research model.

Conclusion

The present study was conducted with the aim of explaining the components of catalytic urban design and its impact on accelerating the development of new areas of Urmia. Qualitative data analysis using the Grounded

Theory method led to the identification of 328 open codes, 47 sub-categories, and 12 main categories within the framework of 6 general dimensions (physical, social, cultural, economic, environmental, and technology). The extracted paradigm model showed that "catalytic urban design in accelerating the development of new areas," as the central phenomenon, is influenced by causal conditions such as population growth and the need for housing. It takes shape within the context of contextual conditions such as geographical location and local culture, and by passing through intervening conditions (economic and managerial challenges) through appropriate design strategies, leads to consequences such as urban sustainability and improved quality of life.

The findings of this research showed that "accessibility and permeability" with the highest frequency (20 repetitions in the public transportation axis) is the most vital component in catalytic urban design. Experts believe that connection with the city center and easy access are the driving engines for the development of new areas. This result is consistent with the findings of Fatholmoallem and Kashani Jo (2022), who considered "pedestrian priority" and accessibility as the most important factors in locating catalytic projects.

Ethical considerations

Following the principles of research ethics

The authors have observed the principles of ethics in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

First author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation

of information and results, preparing a draft of the article.

Second author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Third author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Ethical Considerations

The authors affirm that they have adhered to ethical research practices, avoiding plagiarism, misconduct, data fabrication or falsification, and have provided their consent for this article's publication.

Funding

This research was conducted without any financial support from Payam Noor University.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

تبیین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و تأثیر آن در تسریع توسعه شهری (مطالعه موردی: مناطق جدید شهر ارومیه)

زهرا ملازاده^۱، رسول درسخوان^۲✉، مسعود حق لسان^۳، میرسعید موسوی^۴

۱. دانشجوی دکتری، طراحی شهری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه: hollazadehz@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه: rasooldarskhaghazani@gmail.com
۳. دانشیار، گروه معماری و شهرسازی، واحد ایلخچی، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلخچی، ایران. رایانامه: haghlesan@yahoo.com
۴. استادیار، گروه معماری و شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه: mirsaeedmosavi@iuat.ac.ir

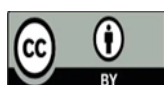
اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	توسعه مناطق جدید شهری نیازمند رویکردهایی نوین برای تسریع رشد و ارتقای کیفیت زندگی است. این پژوهش باهدف تبیین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و تأثیر آن در توسعه مناطق جدید ارومیه انجام شده است. هدف اصلی این پژوهش تبیین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و تأثیر آن در تسریع توسعه شهری با مطالعه موردی مناطق جدید شهر ارومیه است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی تحلیلی با رویکرد کیفی است. جامعه آماری شامل مدیران، متخصصان و مسئولان شهری ارومیه بود که با استفاده از روش گلوله برفی و دلفی، ۲۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته در بازه زمانی مهر تا دی ۱۴۰۴ انجام شد و تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از روش نظریه دانه‌بنیاد و نرم‌افزار مکس کیودا در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی صورت گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که طراحی شهری محرک در مناطق جدید ارومیه بر ۶ بعد کالبدی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی و فناوری استوار است که در مجموع ۳۲۸ کدباز، ۴۷ مقوله فرعی و ۱۲ مقوله اصلی شناسایی شد. نتایج حاصل از مدل پارادایمی بیانگر آن است که «دسترسی و نفوذپذیری»، «تنوع عملکردی» و «فضاهای عمومی اجتماعی» به عنوان مهم‌ترین راهبردهای طراحی، نقش کلیدی در تسریع توسعه و جذب ساکنان ایفا می‌کنند. همچنین، شرایط اقتصادی نامساعد و ضعف مدیریت شهری به عنوان مهم‌ترین موانع شناخته شدند که غلبه بر آن‌ها از طریق جلب مشارکت شهروندی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، منجر به پایداری شهری و بهبود کیفیت زندگی می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

طراحی شهری،
توسعه شهری،
مناطق جدید،
شهر ارومیه،
مکس کیودا

استناد: ملازاده، زهرا، درسخوان، رسول، حق لسان، مسعود و موسوی، میرسعید. (۱۴۰۵). تبیین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و تأثیر آن در تسریع توسعه شهری (مطالعه موردی: مناطق جدید شهر ارومیه). *جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای*، ۱۶(۶۲)، ۱۵۸-۱۸۶

DOI:10.22034/jgeoq.2026.580548.4432.۱۸۶

© نویسندگان.

ناشر: موسسه آموزش عالی قشم

مقدمه

طراحی شهری در ادبیات معاصر فراتر از شکل و ظاهر کالبدی در نظر گرفته می‌شود و ابعاد عملکردی، اجتماعی و محیطی نیز بخش جدایی‌ناپذیر آن هستند (Foroughmand, 2016). بنابراین، طراحی شهری موفق باید بتواند تعادلی میان کارکرد، زیبایی‌شناسی، محیط‌زیست و نیازهای فرهنگی ایجاد کند (Carmona, 2021). طراحی شهری به‌عنوان یک حوزه بین‌رشته‌ای، به ادغام دانش معماری، طراحی شهری، روانشناسی، جامعه‌شناسی نیاز دارد. این رویکرد جامع، امکان ایجاد محیطی باکیفیت و پاسخگو به نیازهای انسانی را فراهم می‌کند و توسعه شهری منسجم را سبب می‌شود (Carmona, 2021; Gehl, 2011). هدف گسترده طراحی شهری ایجاد موقعیت (اعم از رفتاری و زیبایی‌شناسی) برای کلیه شهروندان و بازدیدکنندگان از یک شهر و یا یکی از بخش‌های آن است. این موقعیت‌ها باید قابل‌دستیابی باشد. (لنگ، ۱۳۹۳: ۳۴). محرک‌های توسعه می‌توانند به بازسازی منطقه از طریق مشارکت، ایجاد اشتغال بلندمدت، جذب سرمایه‌گذاری در مناطق محروم و افزایش درآمد کسب‌وکار و مالیات، کمک کنند. پروژه‌های محرک توسعه الگوهای خوبی برای تشویق و بهبود سایر پروژه‌های طراحی هستند؛ زیرا باعث اتصال گذشته و حال می‌شوند که همین امر باعث افزایش هویت مندی و افزایش ساخت‌وساز می‌شود (Francin, 2015: 1722). محرک توسعه طی فرآیند بازآفرینی شهری چشم‌اندازهایی را برای آینده تعریف می‌کند. اگرچه مراحل رسیدن به این چشم‌اندازها از پیش تعیین‌شده‌اند. این فرآیند در شهر و میان مردم و در سیستمی رخ می‌دهد که علاوه بر پویا بودن، دربردارنده مردمی است که با توجه به زمینه و نحوه بزرگ شدنشان در محیط‌های مختلف، واکنش‌های متفاوت و پیش‌بینی‌نشده‌ای از خود بروز می‌دهند. پس محرک توسعه شهری نباید خشک و قطعی عمل کند، بلکه باید آماده وقایع پیش‌بینی‌نشده و نشان دادن واکنش مناسب به آن‌ها باشد و نقش انعطاف‌پذیری را ایفا کند (بتلی، ۱۳۹۸: ۱۷۹ - ۱۵۷). طراحی شهری محرک مجموعه‌ای از راهکارهاست که با ایجاد جذابیت و پویایی، زمینه‌ساز رشد سریع‌تر شهرها می‌شود. در مناطق جدید شهر ارومیه، توجه به مؤلفه‌هایی نظیر دسترسی و حمل‌ونقل پایدار از اهمیت بالایی برخوردار است؛ به‌طوری‌که ایجاد شبکه‌های ارتباطی مناسب و تمرکز بر توسعه ترانزیت‌محور، می‌تواند مشکل ترافیک را حل کرده و مهاجران را به سکنی گزیدن در این مناطق ترغیب کند. یکی دیگر از عوامل کلیدی، کاربری‌های مختلط است که ترکیب فضاهای مسکونی، تجاری و خدماتی را در کنار هم امکان‌پذیر می‌کند. این ویژگی باعث می‌شود ساکنان برای تأمین نیازهای روزمره مسافت‌های طولانی را طی نکنند و در نتیجه، رونق اقتصادی و زنده‌بودی محله‌ها به شکل چشمگیری افزایش یابد. فضاهای عمومی و منظر شهری نیز به‌عنوان کاتالیزور توسعه عمل می‌کنند. طراحی پارک‌ها، میدان‌ها و پیاده‌روهای جذاب که با اقلیم سرد و نیمه‌خشک ارومیه سازگاری داشته باشند، نه تنها کیفیت زندگی را ارتقا می‌دهد، بلکه ارزش زمین‌های اطراف را نیز بالا می‌برد و سرمایه‌گذاران را برای فعالیت در این مناطق تشویق می‌کند. علاوه بر این، هویت‌بخشی به بافت شهر از طریق بهره‌گیری از معماری بومی آذربایجان و المان‌های فرهنگی، حس تعلق ساکنان را تقویت کرده و از یک‌شکلی و بی‌روحی شدن فضاهای شهری جلوگیری می‌کند. درنهایت، تلفیق این مؤلفه‌ها در یک چارچوب منسجم، باعث تسریع در توسعه فیزیکی و اجتماعی شهر ارومیه شده و آن را به شهری پایدار و کارآمد تبدیل می‌کند که پاسخگوی نیازهای نسل‌های آینده است. این پژوهش در راستای پاسخ‌گویی به سؤال: چگونه می‌توان مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و تأثیر آن در تسریع توسعه شهری در مناطق جدید شهر ارومیه را تبیین نمود؟

پیشینه تحقیق

فتح‌العلمی و کاشانی‌جو (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی اصول مکان‌یابی پروژه‌های محرک توسعه شهری در بافت‌های تاریخی» به تبیین و اولویت‌بندی معیارهای مکان‌یابی این پروژه‌ها در منطقه ۱۲ شهر تهران پرداختند. این مطالعه با استفاده از روش تحلیل شبکه‌ای فاز (FANP) نشان داد که در میان معیارهای مختلف، «اولویت پیاده»، «ایجاد اشتغال» و «جذب سرمایه» مهم‌ترین عوامل در مکان‌یابی پروژه‌های محرک توسعه هستند؛ درحالی‌که معیارهایی نظیر بهبود حمل‌ونقل عمومی، احیای میراث فرهنگی و کیفیت زیست‌محیطی کمترین اهمیت را در این فرآیند داشته‌اند.

بنی عامریان و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تبیین مدل نظری عوامل مؤثر بر بازآفرینی مراکز تاریخی از منظر محرک‌های توسعه شهری» به بررسی و مدل‌سازی روابط میان مؤلفه محرک‌های توسعه در فرآیند بازآفرینی پرداختند. این مطالعه

با استفاده از روش دلفی و تکنیک مدل‌سازی تفسیری ساختاری (ISM)، روابط میان عوامل را در سه سطح و هشت لایه تبیین کرد. نتایج نشان داد که عواملی نظیر خدماتی شدن محلات، طراحی میان‌افزای قطعات و اجرای کاتالیزورها به‌عنوان عوامل بنیادین و ساختاری، اساس حرکت به سمت دستاوردهای بازآفرینی هستند و در نهایت منجر به پیوند عملکردی محله تاریخی، تحقق عدالت اجتماعی و افزایش رضایتمندی شهروندان می‌شوند.

زارع و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بازآفرینی شهری در چارچوب پروژه‌های محرک توسعه شهری» به بررسی نقش این پروژه‌ها در احیای بافت‌های تاریخی شهرهای کرمان، شیراز و اصفهان (محله‌های سنگ سیاه، قلعه محمود و هارونیه) پرداختند. این مطالعه با رویکردی ترکیبی (کیفی و کمی) و باهدف کاربردی نشان داد که اجرای پروژه‌های محرک توسعه در بافت‌های فرسوده موجب تقویت احساس امنیت شهروندان می‌شود. نتایج پژوهش حاکی از آن است که ساختار کالبدی نامطلوب مهم‌ترین عامل عدم احساس امنیت است و با اتخاذ رویکرد محرک توسعه می‌توان ضمن حفظ ارزش‌های تاریخی و هویت محله، به بازآفرینی شهری و ایجاد محیطی هماهنگ بازندگی امروزی دست یافت.

اسماعیلی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بازآفرینی پایدار بافت‌های ناکارآمد شهری با تأکید بر راهبرد محرک توسعه» با هدف تبیین چارچوبی برای به‌کارگیری این راهبرد در شهر قزوین، به بررسی وضعیت این بافت در چهار حوزه کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی پرداختند. این مطالعه با رویکرد کیفی-کمی و با استفاده از ماتریس‌های SWOT و QSPM نشان داد که ناکارآمدی بافت‌های شهری ناشی از عوامل متعددی است که با شناخت دقیق آن‌ها می‌توان از افول بافت جلوگیری کرد. نتایج پژوهش بیانگر آن است که اجرای صحیح پروژه‌های محرک توسعه در مقیاس‌های مختلف، با بازگرداندن پویایی و سرزندگی به بافت، می‌تواند نقش بسزایی در بازآفرینی پایدار و رونق محله ایفا کند.

نیکوکار و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل تأثیر احداث زیرگذر خیابان کریم‌خان زند شیراز به‌عنوان پروژه محرک توسعه بر ادراک شهروندان از کیفیت‌های محیطی، به بررسی نقش پروژه‌های محرک توسعه در ارتقای کیفیت‌های محیطی فضاهای شهری پرداختند. آن‌ها در این مطالعه که با روش توصیفی تحلیلی و پیمایشی بر روی کسبه، شاغلین و ساکنان محدوده تاریخی زندیه انجام شد، ادراک شهروندان را نسبت به مؤلفه‌های پایداری محیطی در دو بازه زمانی قبل و بعد از احداث زیرگذر مقایسه کردند. نتایج حاصل از آزمون ویلکاکسون نشان داد که اجرای این پروژه بیشترین تأثیر مثبت را بر مؤلفه «دسترسی» با میانگین ۱/۸۷ داشته و در مراتب بعدی، مؤلفه‌های «خوانایی» و «کارایی اقتصادی» نیز بهبود یافته‌اند؛ که این امر بیانگر توانایی پروژه‌های زیرساختی در تقویت ابعاد اقتصادی، هویتی و اجتماعی فضاهای شهری است.

عزیزی و بهرا (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی اثرات پروژه‌های محرک توسعه در محل‌های شهری» با تمرکز بر مورد مطالعه محله گودال مصلی شهر یزد، به تدوین شاخص‌های تحرک و توسعه باهدف ارائه یک ساختار قابل‌تعمیم برای ارزیابی پس از اجرای پروژه‌های محرک توسعه پرداختند. آن‌ها با بهره‌گیری از روش تحلیل رگرسیونی اثرات پروژه دانشکده هنر و معماری دانشگاه یزد را بر ابعاد مختلف محله سنجیدند. یافته‌های این مطالعه نشان داد که این پروژه به ترتیب بیشترین تأثیر را بر بعد کالبدی، سکونت و فعالیتی داشته است؛ به‌طوری‌که شاخص‌هایی نظیر میزان بومیت، دسترسی به خدمات و درصد ابنیه نوساز، ارتباط معناداری با تحرک و توسعه محله برقرار کرده و پروژه مذکور را به‌عنوان یک محرک توسعه با اثرات مثبت تأیید می‌کنند. سلاما^۱ و همکاران (۲۰۲۳) با بررسی نقش فضاهای شهری به‌عنوان کاتالیزورهایی برای ارتقای تندرستی اجتماعی، نشان می‌دهند که کیفیت محیط ساخته‌شده تأثیر مستقیمی بر سلامت روان شهروندان دارد. این پژوهش با تأکید بر اهمیت فضاهای باز عمومی در دوران همه‌گیری‌ها، بیان می‌کند که طراحی مجدد این فضاها و انتقال فعالیت‌های نیمه عمومی از فضای بسته به محیط بیرون، می‌تواند به‌عنوان یک راهکار بازتابی عمل کرده و با کاهش اضطراب و افسردگی، به حفظ تعادل روانی جامعه کمک نماید. همچنین، این مطالعه با بهره‌گیری از تکنیک‌های هوش مصنوعی، ضرورت بازنگری در طراحی شهری برای پاسخگویی به نیازهای روان‌شناختی و ایجاد فضاهای فراگیر و انعطاف‌پذیر را تأیید می‌کند.

الهه^۱ و همکاران (۲۰۲۳) با مطالعه موردی فضاهای زیر پل‌ها، نشان می‌دهند که خلأهای شهری یا فضاهای متروکه در صورت داشتن رویکردی مشارکتی، می‌توانند به‌عنوان کاتالیزورهایی برای پیوند دادن شکاف‌های اجتماعی و احیای بافت‌های فرسوده عمل کنند. آن‌ها بیان می‌کنند که این «فضاهای گمشده» می‌توانند از طریق مداخلات طراحی مبتنی بر نیازهای جامعه، به فضاهای عمومی کاربردی و پارک‌های کوچک تبدیل شوند. این پژوهش تأکید دارد که موفقیت این پروژه‌ها درگرو مشارکت فعال ساکنان و توجه به نیازهای گروه‌های مختلف اجتماعی (به‌ویژه جوانان) است؛ به‌طوری‌که این فضاهای بازیابی شده نه تنها کارکردی زیبایی‌شناختی و عملکردی پیدا می‌کنند، بلکه به ارتقای تاب‌آوری و انسجام اجتماعی محله کمک می‌کنند.

گلاکین^۲ و همکاران (۲۰۲۲) نشان می‌دهند که تغییر الگوهای شغلی به سمت دورکاری پس از همه‌گیری کووید ۱۹، می‌تواند به‌عنوان یک کاتالیزور برای نوسازی شهری و تمرکزگرایی عمل کند. آن‌ها بیان می‌کنند که کاهش جمعیت روزانه در مناطق مرکزی و افزایش آن در مناطق مسکونی، فرصتی برای بازتعریف تراکم و دسترسی به خدمات فراهم می‌آورد. این پژوهش استدلال می‌کند که برنامه‌ریزان شهری می‌توانند با استفاده از این تغییر جمعیتی، به ارتقای امکانات محلات حومه شهر و افزایش پیاده‌مداری و زیست‌پذیری بپردازند؛ به‌طوری‌که این تغییر منجر به کاهش وابستگی به خودرو و توسعه پایدارتر در سطح شهر شود. مارتینوویچ و ایفکو^۳ (۲۰۱۹) با بررسی موردی شهر موستار، استدلال می‌کنند که احیای میراث صنعتی می‌تواند به‌عنوان یک کاتالیزور مؤثر برای نوسازی شهری عمل کند، به‌ویژه در بافت‌های آسیب‌دیده‌ای که نیازمند بازسازی ساختار اجتماعی هستند. آن‌ها معتقدند که سایت‌های میراث صنعتی به دلیل بار معنایی کمتر در درگیری‌های سیاسی، پتانسیل بالایی برای ارتقای پایداری اجتماعی دارند. این پژوهش تأکید می‌کند که رویکردهای مشارکتی و احیای این فضاها با کارکردهای جدید، نه تنها به تقویت هویت محلی و انسجام اجتماعی منجر می‌شود، بلکه می‌تواند با ایجاد شبکه‌ای از نقاط فعال، محرکی برای توسعه و بهبود تندرستی جامعه در سطح کلان‌شهر باشد.

بلوک و پارديس^۴ (۲۰۱۳) با بررسی فرآیندهای تصمیم‌گیری در پروژه‌های توسعه شهری، بر نقش کلیدی «رهبری سیاسی کارآفرین» تأکید می‌ورزند. آن‌ها استدلال می‌کنند که این پروژه‌ها به‌عنوان مداخلاتی مکانی فیزیکی، قابلیت آن را دارند که با تغییر ساختارها و کاربری‌ها، کاتالیزوری برای تحولات شهری عمل کنند. این پژوهش بیان می‌کند که در شبکه‌های پیچیده حاکمیت شهری، شهرداران به‌عنوان سیاست‌گذاران کارآفرین با اتصال جریان‌های مختلف سیاستی، همسوسازی منافع ذی‌نفعان و استفاده از فرصت‌های نهادی، می‌توانند بستر لازم برای اجرای پروژه‌های توسعه‌ای و دستیابی به اهداف پایداری شهری را فراهم آورند. بهزادفر و سانعی^۵ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «بازآفرینی محورهای تاریخی اصفهان با تأکید بر ابعاد طراحی» به بررسی سازمان‌دهی کیفیت محیط و ارائه راهکارهایی برای ارتقای سازمان فضایی کالبدی محورهای تاریخی پرداختند. این مطالعه باهدف حفظ و تقویت اصول حاکم بر شکل‌گیری فضاهای شهری، استراتژی‌هایی را مبتنی بر توسعه تدریجی بافت‌های ارزشمند، احترام به ارزش‌های اجتماعی فرهنگی و طراحی مبتنی بر شاخص‌های پایداری و مقیاس انسانی ارائه داد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تکیه بر الگوهای بومی، حفظ سلسله‌مراتب فضایی و توسعه شبکه‌های متنوع خیابانی برای ترویج پیاده‌مداری، می‌تواند به‌عنوان الگویی برای بازآفرینی محله‌های تاریخی در سایر شهرهای ایران مورد استفاده قرار گیرد.

با توجه به متون ارائه‌شده و بررسی خلأهای پژوهشی موجود، متن زیر برای بخش «خلأ پژوهشی» مقاله با عنوان «تبیین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و تأثیر آن در تسریع توسعه شهری (مطالعه موردی: مناطق جدید شهر ارومیه)» پیشنهاد می‌شود:

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که موضوع «پروژه‌های محرک توسعه» و نقش آن‌ها در احیای بافت‌های فرسوده و تاریخی، در ادبیات علمی داخلی و خارجی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. پژوهش‌های متعددی همچون فتح‌العلمی و کاشانی جو (۱۴۰۱)،

¹ Aleha

² Glackin

³ Martinović & Ifko

⁴ Block & Paredis

⁵ Behzadfar & Saneei

بنی عامریان و همکاران (۱۴۰۰)، زارع و همکاران (۱۴۰۰)، اسماعیلی و همکاران (۱۴۰۰)، نیکوکار و همکاران (۱۳۹۹) و عزیزی و بهرا (۱۳۹۹) به بررسی ابعاد مختلف این پروژه‌ها در بافت‌های قدیمی و ناکارآمد شهرهای ایران پرداخته‌اند. این مطالعات عمدتاً بر اولویت‌بندی معیارهای مکان‌یابی، مدل‌سازی عوامل بازآفرینی، ارتقای امنیت و کیفیت محیطی در محلات فرسوده تمرکز داشته‌اند. همچنین، پژوهش‌های بین‌المللی مانند سلاما (۲۰۲۳)، گلاکین (۲۰۲۲)، مارتینوویچ و ایفکو (۲۰۱۹) و بلوک و پارديس (۲۰۱۳) به نقش کاتالیزورهای شهری در ارتقای تندرستی اجتماعی، انطباق با دورکاری، احیای میراث صنعتی و نقش رهبری سیاسی در تحولات شهری اشاره داشته‌اند.

باوجود غنای ادبیات موجود، خلأهای پژوهشی قابل‌توجهی در این حوزه مشهود است که ضرورت انجام پژوهش حاضر را توجیه می‌کند، اکثر مطالعات داخلی انجام‌شده (مانند پژوهش‌های در شهرهای تهران، کرمان، شیراز، اصفهان، قزوین و یزد) بر روی بافت‌های تاریخی، فرسوده و ناکارآمد شهری متمرکز بوده‌اند. درحالی‌که ماهیت چالش‌ها و مؤلفه‌های طراحی در «مناطق جدید» شهری که هنوز در حال شکل‌گیری یا رشد هستند، با بافت‌های قدیمی تفاوت بنیادین دارد. در مناطق جدید، هدف اصلی «احیا» نیست، بلکه «تسریع توسعه» و هدایت رشد آینده با استفاده از پروژه‌های محرک است. پژوهشی که به‌طور اختصاصی به تبیین مؤلفه‌های طراحی محرک در مناطق جدید بپردازد، در پیشینه موردبررسی قرار نگرفته است. جغرافیایی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که شهر ارومیه و مناطق جدید آن، به‌عنوان یکی از شهرهای پرجمعیت با ویژگی‌های فرهنگی، اقلیمی و کالبدی خاص در شمال غرب ایران، موردتوجه پژوهشگران قرار نگرفته‌اند. نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در کلان‌شهرهای مرکزی (مانند تهران و اصفهان) لزوماً قابل‌تعمیم به ارومیه نیست و نیاز به بررسی بومی وجود دارد. اگرچه پژوهشی مانند بهزادفر و سانی (۱۳۹۲) به ابعاد طراحی در محورهای تاریخی پرداخته است، اما هنوز چارچوب جامعی که «مؤلفه‌های طراحی شهری» را به‌طور خاص به‌عنوان «محرک» برای تسریع توسعه در مناطق جدید (نه صرفاً حفظ وضعیت موجود) تبیین کند، ارائه نشده است. اکثر مطالعات بر روی نتایج اقتصادی یا اجتماعی تمرکز داشته‌اند و ابزارهای دقیق طراحی کالبدی که بتواند به‌عنوان موتور محرک توسعه عمل کنند، کمتر مورد واکاوی قرار گرفته‌اند.

بنابراین، پژوهش حاضر باهدف پر کردن این شکاف‌ها، به تبیین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک می‌پردازد که بتواند در بافت‌های جدید و در حال گسترش شهر ارومیه، نه‌تنها به توسعه پایدار منجر شود، بلکه سرعت و شتاب تحولات شهری را نیز افزایش دهد. این رویکرد نوین، می‌تواند الگویی برای مدیریت رشد شهری در سایر کلان‌شهرهای دارای مناطق توسعه‌یابنده باشد.

مبانی نظری

محرک توسعه معادل کلمه کاتالیزست^۱ است و به‌عنوان یکی از راهبردهای بازآفرینی پایدار، نگاهی جامع به مسائل و مشکلات بافته‌ای ناکارآمد شهری دارد که به دنبال مناسب‌ترین نیروهای محرک، با توجه به شرایط و پیشینه تاریخی بافت در جهت باز زنده سازی آن است (اسماعیلی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۹۳). محرک‌های شهری، استراتژی‌های نوین توسعه مجدد شهری هستند که می‌توان آن‌ها را تعدادی پروژه بیان کرد که منجر به بازآفرینی بافت شهری می‌شوند (Bohannon, 2004: 1). بعلاوه محرک توسعه شهری، نه‌تنها باعث بهبود و ارتقاء شرایط کالبدی فضایی می‌شود، بلکه تحولات اقتصادی و اجتماعی را نیز در پی خواهد داشت (اسماعیلی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۹۳). یک کاتالیزور اساساً یک مولد فعالیت است (Mutia et al., 2020: 6).

محرک‌های توسعه مصنوعات شهری‌اند که همیشه فیزیکی نیستند؛ بلکه می‌توانند ساختاری یا قابل‌اندازه‌گیری نیز باشند و جزء عناصر اصلی در فرایند توسعه و بازآفرینی شهری در فضای غیرقابل توسعه هستند (Berthold, 2015).

محرک‌های توسعه به‌عنوان بستر کارکردهای اجتماعی اقتصادی سبب افزایش انگیزه مشارکت در فرایند بهسازی نوسازی و همچنین سبب ایجاد تمایل بخش خصوصی سرمایه‌گذاری در بافت موردنظر می‌شود. در رویکرد محرک توسعه بدون نیاز به مداخلات و سر سرمایه‌گذاری‌های وسیع تأثیرات بر کاربری‌های موجود را می‌توان مشاهده کرد. بازآفرینی شهری متأثر از این رویکرد کاملاً زمینه محور بوده و به‌دوراز هرگونه پیش‌فرض و با شناخت کامل زمینه عنصر محرک مناسب از جنس سخت‌افزاری

^۱ Catalyst

یا نرم‌افزاری متناسب با اهداف اصلی و خواست جامعه محلی اتخاذ می‌شود (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۹). هدف این رویکرد، هدفی فزاینده است که بازآفرینی مستمر بافت شهری را به دنبال دارد و نکته مهم این است که یک محرک تنها یک محصول نهایی نیست، بلکه سبب القاء و هدایت توسعه‌های بعدی می‌شود (Atto & Logan, 1989). این راهبرد با تزریق و جا دادن عناصر زیرساختی جدید یا محرک توسعه در مناطق ساخته‌شده موجود، به‌منظور به هم پیوستن آن‌ها در یک واحد و ارتقای سطح کیفیت آن و درنهایت بالا بردن امتیاز رقابتی و تجدید حیات بافت، به مداخله در آن می‌پردازد (اسماعیلی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۹۳). با بررسی جامع دیدگاه نظریه‌پردازان، مفهوم محرک توسعه را می‌توان در ۸ ویژگی اصلی بیان نمود: ۱ عنصر جدیدی (پروژه محرک شهری) که عناصر اطرافش را پیرایش می‌کند. ۲ عناصر موجودی را رشد داده یا در راهی مثبت تغییر شکل می‌دهد. ۳ واکنش محرک توسعه بافت خود را تخریب نمی‌کند. ۴ یک واکنش مثبت محرک توسعه نیازمند درک زمینه است. ۵ تمامی واکنش‌های محرک توسعه مشابه نیستند. ۶ طراحی محرک توسعه یک استراتژی است. ۷ یک محصول بهتر از مجموعه‌ای از اجزاء است. ۸ محرک توسعه (کاتالیست) می‌تواند قابل شناسایی باقی بماند (Kristo & Dhiamandi, 2016: 6).

پروژه‌های محرک توسعه با ایجاد پویایی از طریق بازیافت زمین‌های بلااستفاده یا اماکن مخروبه موجود بافت در جهت تقویت فعالیت‌ها و روابط اجتماعی همچون فضای گذران اوقات فراغت اشتغال‌زایی و ... و نیز بدون نیاز به سرمایه‌گذاری‌های عظیم توانایی احیاء و باز زنده سازی بافت‌های فرسوده تاریخی و ارزشمند شهری در چهار بعد کالبدی اجتماعی اقتصادی و زیست‌محیطی را دارا هستند که کیفیت عناصر و محیط پیرامون خود را نیز به‌گونه‌ای مثبت ارتقاء می‌بخشند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۹).

با توجه به اهمیت برنامه‌ریزی راهبرد که در سطح شهرها، بانک جهانی با همکاری مرکز سکونتگاه‌های سازمان ملل متحد، در سال ۱۹۹۹، سازمان ائتلاف شهرها را باهدف بهبود شرایط زندگی در کشورهای درحال توسعه به وجود آوردند. در کل برنامه‌ریزی راهبردی شیوه‌ای سیستماتیک در جهت ایجاد پیوستگی بین اقدامات اولویت‌دار است. طرح‌هایی با عنوان راهبرد توسعه شهری و ارتقاء کیفیت زندگی و بهبود مدیریت شهری به وجود آمد. راهبرد توسعه شهری به‌عنوان جدیدترین رویکرد در برنامه‌ریزی کلیت، سرزندگی، تنوع و زیبای را که در شهرسازی مدرن کمرنگ شده دوباره به شهرها بازگرداند (زیاری و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۶). راهبرد توسعه شهری فرآیندی است که در خلال آن چشم‌انداز توسعه شهری هر شهر به‌گونه‌ای تهیه می‌شود که بر اساس آن برنامه اقدامات عملی کوتاه‌مدت تدوین می‌شود. به‌عبارت دیگر توسعه پایدار مفهومی چندبعدی و دارای ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است. راهبردی، بر سرمایه‌های درون جامعه شهری و شیوه‌های مشارکتی، دموکراتیک، سیستمی و سلسله مراتبی تأکید دارد و بر آن است که زمینه‌های برخورداری شدن شهروندان از زندگی و خدمات پایه شهری را فراهم ساخته، شعار «شهر برخوردار» یا «شهر کامل» را در برابر «شهر محروم» یا «شهر فاصل» احیا کند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۴). در شکل شماره ۱ نمودار راهبردهای محرک توسعه شهری، نشان داده می‌شود.

شکل ۱. راهبردهای محرک توسعه شهری، (اسماعیلی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۹۵)

موضوعی که در پروژه‌های محرک به آن تأکید می‌شود، یکپارچگی اقدامات مرتبط با آن‌ها و ارتباط آن‌ها با سایر اقدامات و سیاست‌های توسعه و راهبردی بودن آن‌ها است. استرنبرگ می‌گوید: «یک کاتالیست شهری هدفی والاتر از این دارد که فقط یک مقصد فراهم آورد یا اینکه ظاهر محدوده‌ای را بهبود بخشد. یک کاتالیست شهری باید جزئی باشد که توسط زمینه‌ای که در آن جای گرفته شکل یابد و به نوبه خود زمینه را باهدف احیای بافت شهری شکل دهد». برای آنکه یک کاتالیست شهری موفق باشد نباید جزئی منفرد باشد بلکه باید در چهارچوبی قرار گیرد که توسعه آینده را هدایت خواهد کرد. محققان می‌گویند: «پروژه‌های محرک توسعه به‌طور راهبردی مکان‌یابی می‌شوند. ادراک عمومی نسبت به عرصه شهری را تغییر می‌دهند. انگیزشی برای توسعه‌های خصوصی جدید هستند و درآمدزایی می‌کنند تا حدی که هزینه‌های بهبود و ارتقاء را پوشش می‌دهند» (ذاکر حقیقی و سرخیلی، ۱۴۰۱: ۱۵۸). ابعاد عمده پروژه‌های محرک توسعه مطابق جدول شماره ۱ ارائه می‌شود.

جدول ۱. ابعاد عمده پروژه‌های محرک توسعه

نوع محرک توسعه	ابعاد اقتصادی	ابعاد کالبدی و محیطی	ابعاد اجتماعی
پروژه بزرگ‌مقیاس	جذب سرمایه‌گذار، جذب شرکت‌های جهانی و ممتاز، جذب گردشگر، هزینه سرمایه‌گذاری و نگهداری بالا، ایجاد فرصت‌های اشتغال	ایجاد فضاهای جذاب و مدرن شهری، بهبود تسهیلات و زیرساخت‌های شهری، تغییر ساخت شهر، تغییر تصویر ذهنی و منظر شهری	جذب طبقه خلاق و مرفه، نادیده گرفتن گروه‌های کم‌درآمد و ضعیف، مهاجرت، ایجاد تنوع اجتماعی
معماری شاخص			
طراحی شهری	جذب سرمایه‌گذار، جذب گردشگر	بهبود حس تعلق، ایجاد فضای عمومی و جذاب، ارتقای منظر	ارتقای سرزندگی و انسجام اجتماعی
محرک سوزنی	جذب سرمایه‌گذار و سرمایه، منابع مالی بخش عمومی، خصوصی یا بخش سوم	ایجاد منظر مطلوب شهری، توسعه تسهیلات و خدمات موجود در بافت	شکل‌گیری یا ارتقای شبکه‌های اجتماعی، ارتقای حس انسجام اجتماعی
ابررودادها	جذب سرمایه‌گذار، جذب گردشگر، هزینه سرمایه‌گذاری بالا، ایجاد فرصت‌های اشتغال	ایجاد فضاهای جذاب و مدرن شهری، بهبود تسهیلات و زیرساخت‌های شهری، تغییر ساخت شهر، تغییر تصویر ذهنی و منظر شهری	ایجاد حس اعتماد و غرور در اجتماع، تشدید تضاد اجتماعی و نادیده گرفته شدن گروه‌های ضعیف
رویدادهای محلی	جذب گردشگر، ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری خصوصی	تغییر تصویر ذهنی، بهبود تدریجی منظر، ارتقای تدریجی تسهیلات عمومی	افزایش انسجام اجتماعی، بسیج نیروهای مردمی
کاتالیست شهری	جذب سرمایه‌گذار و سرمایه، منابع مالی بخش عمومی، خصوصی یا بخش سوم	تحول تدریجی منظر، توسعه تسهیلات و خدمات موجود در بافت	شکل‌گیری یا ارتقای شبکه‌های اجتماعی، ارتقای حس انسجام اجتماعی

منبع: (ذاکر حقیقی و سرخیلی، ۱۴۰۱)

روش تحقیق

حجم نمونه مدیران، متخصصان و مسئولان شهری ۲۵ نفر بر مبنای روش دلفی تعیین شده است. قابل ذکر است که نحوه دسترسی به حجم نمونه شهروندان بر مبنای روش تصادفی ساده و متخصصان روش گلوله برفی بوده است. همچنین می‌توان عنوان کرد

که در راستای ارزیابی مؤلفه‌های طراحی شهری محرک از مدیران، متخصصان و مسئولان و در راستای توسعه شهری مناطق جدید ارومیه، از مدیران و متخصصان و مسئولان پرسشگری شده است. جدول شماره ۲ مشخصات مصاحبه‌شوندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۲. مشخصات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان

ردیف	جنسیت	مدرک تحصیلی	سابقه کار (سال)	حوزه تخصص
۱	مرد	دکتری	۱۵	شهرسازی
۲	مرد	دکتری	۱۲	طراحی شهری
۳	زن	دکتری	۱۰	معماری
۴	مرد	کارشناسی ارشد	۸	شهرسازی
۵	مرد	دکتری	۱۸	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری
۶	زن	کارشناسی ارشد	۷	طراحی شهری
۷	مرد	دکتری	۱۴	شهرسازی
۸	مرد	کارشناسی ارشد	۶	معماری
۹	مرد	کارشناسی ارشد	۹	مدیریت شهری
۱۰	زن	دکتری	۱۱	طراحی شهری
۱۱	مرد	کارشناسی ارشد	۸	شهرسازی
۱۲	مرد	دکتری	۱۶	برنامه‌ریزی شهری
۱۳	زن	کارشناسی ارشد	۷	معماری
۱۴	مرد	دکتری	۱۳	شهرسازی
۱۵	مرد	کارشناسی ارشد	۹	طراحی شهری
۱۶	زن	کارشناسی ارشد	۶	جغرافیا
۱۷	مرد	دکتری	۱۷	شهرسازی
۱۸	مرد	کارشناسی ارشد	۱۰	معماری
۱۹	مرد	دکتری	۱۲	طراحی شهری
۲۰	زن	کارشناسی ارشد	۸	شهرسازی
۲۱	مرد	کارشناسی ارشد	۷	برنامه‌ریزی شهری
۲۲	مرد	دکتری	۱۵	شهرسازی
۲۳	زن	کارشناسی ارشد	۶	معماری
۲۴	مرد	دکتری	۱۴	طراحی شهری
۲۵	مرد	کارشناسی ارشد	۹	مدیریت شهری

از ۲۵ نفر مصاحبه‌شونده، ۱۸ نفر (۷۲ درصد) مرد و ۷ نفر (۲۸ درصد) زن بوده‌اند. از نظر مدرک تحصیلی، ۱۱ نفر (۴۴ درصد) دارای مدرک دکتری و ۱۴ نفر (۵۶ درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده‌اند. میانگین سابقه کاری مصاحبه‌شوندگان ۱۰٫۶ سال است که نشان‌دهنده تجربه کافی آنان در حوزه‌های مرتبط با موضوع پژوهش هست. در این پژوهش از مصاحبه بسته استفاده شده است. در مصاحبه بسته یا محدود، نه تنها موضوعاتی که پرسشگر باید مطرح کند از قبل معین شده‌اند، بلکه این موضوعات به‌طور دقیق رده‌بندی گردیده‌اند. پرسشگر ناچار است هر یک از موضوعات را در جای خود طرح کند و هیچ‌یک را به سلیقه خود بر دیگری مقدم ندارد.

معرفی محدوده مطالعاتی

شهرستان ارومیه یکی از شهرستان‌های چهارده‌گانه استان آذربایجان غربی است که در قسمت میانی استان قرار گرفته است. شهرستان ارومیه از شمال به شهرستان سلماس از جنوب به شهرستان‌های نقده و مهاباد از شرق به دریاچه ارومیه و از غرب به مرز ایران و ترکیه محدود شده است. این شهرستان با مساحتی بالغ بر ۵۲۵۱ کیلومتر مربع حدود ۱۴ درصد از مساحت استان را به خود اختصاص داده است. شهر ارومیه مرکز شهرستان ارومیه و نیز مرکز استان آذربایجان غربی است که در فاصله ۱۸ کیلومتری دریاچه ارومیه در مختصات جغرافیایی ۴۵ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۷ درجه و ۳۳ دقیقه عرض شمالی از مبدأ خط استوا در داخل جلگه‌ای به طول ۷۰ کیلومتر و عرض ۳۰ کیلومتر قرار گرفته است.

خلاصه وضعیت محلات سستی و جدید در چهار منطقه شهری ارومیه به شرح زیر است:

منطقه ۱: با مساحت ۷/۳۲۷۶ هکتار در جنوب شهر (پیر مساحت‌ترین منطقه)، ۷۷ محله را شامل می‌شود که از محله قدیمی «شاهرخ‌آباد» تا محله جدید «گلشهر» و روستاهای ادغام‌شده (مانند ارشلو و دیزج سیاوش) تنوع دارد. جمعیت آن در سال ۱۳۸۵ بالغ بر ۱۶۸۶۷۴ نفر بوده و رودخانه شهرچای از آن می‌گذرد.

منطقه ۲: با مساحت ۹/۱۳۲۵ هکتار در شمال و شرق شهر واقع شده و قدمت آن به حدود سال ۱۳۳۰ می‌رسد. این منطقه دارای ۲۷ محله است و محل استقرار کاربری‌های ناسازگاری نظیر ترمینال کارخانه‌ها و انبارها هست.

منطقه ۳: با مساحت ۴/۲۰۰۵ هکتار در شمال و غرب شهر گسترش یافته و دارای ۲۶ محله است. این منطقه از دو بخش متمایز تشکیل شده؛ بخشی شامل محلات قدیمی مانند پشت کشتارگاه و اسلام‌آباد و بخشی نوساز شامل محلاتی مانند ایثار، استاد و شهریار. جمعیت ساکن آن در سال ۱۳۸۵ حدود ۱۶۶۴۴۲ نفر برآورد شده است.

منطقه ۴: با مساحت ۰/۹۶۹ هکتار در مرکز شهر قرار دارد و قلب تاریخی ارومیه با ۵۹ محله (که ۳۵ محله آن در محدوده حصار قدیمی مانند پوردشاه و آغداش قرار دارند) است. این منطقه متمرکز بر مراکز تجاری و خدماتی است و جمعیت آن در سال ۱۳۸۵ برابر ۱۱۳۲۹۴ نفر بوده است. شکل شماره ۲ محدوده مطالعاتی را نشان می‌دهد.

شکل ۲. موقعیت جغرافیای شهرستان آذربایجان غربی و شهر ارومیه

یافته‌های پژوهش

مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته در بازه زمانی مهر تا دی‌ماه ۱۴۰۴ انجام شد. هر مصاحبه به‌طور متوسط بین ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامید. تمامی مصاحبه‌ها با کسب اجازه از مصاحبه‌شوندگان ضبط شد و سپس به‌صورت کامل پیاده نویسی گردید. مصاحبه‌ها شامل ۱۰ سؤال اصلی بودند. تحلیل داده‌های کیفی در این پژوهش بر اساس رویکرد نظریه داده بنیاد^۱ و در سه مرحله کدگذاری

^۱ Grounded Theory

باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی انجام شد. برای این منظور از نرم‌افزار مکس کیودا نسخه ۲۰۲۰ استفاده گردید. فرآیند تحلیل به شرح زیر انجام شد:

مرحله اول آماده‌سازی داده‌ها: ابتدا تمامی مصاحبه‌های پیاده نویسی شده به‌عنوان اسناد جداگانه وارد نرم‌افزار مکس کیودا شدند. سپس هر سند با مشخصات مصاحبه‌شونده (جنسیت، مدرک تحصیلی، سابقه کار) برچسب‌گذاری شد تا امکان تحلیل‌های طبقه‌بندی شده فراهم شود.

مرحله دوم کدگذاری باز^۱: در این مرحله، متن مصاحبه‌ها خط به خط و جمله به جمله مطالعه شد و مفاهیم اولیه شناسایی و کدگذاری شدند. در کدگذاری باز، داده‌ها به کوچک‌ترین واحدهای معنایی شکسته شده و برای هر بخش از متن که دارای مفهوم خاصی بود، کد اختصاص داده شد.

مرحله سوم کدگذاری محوری^۲: در مرحله کدگذاری محوری، کدهای اولیه حاصل از مرحله قبل بررسی و طبقه‌بندی شدند. کدهای مشابه و مرتبط با یکدیگر در مقوله‌های کلی‌تری گروه‌بندی شدند. در این مرحله، ارتباط بین مقوله‌ها با استفاده از مدل پارادایمی شامل شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، پدیده محوری، راهبردها و پیامدها بررسی شد.

مرحله چهارم کدگذاری گزینشی^۳: در این مرحله نهایی، مقوله هسته‌ای یا محوری انتخاب شد و تمامی مقوله‌های دیگر حول آن سازمان‌دهی شدند تا مدل نظری نهایی شکل گیرد.

یافته‌های کدگذاری باز

در مرحله کدگذاری باز، پس از تحلیل دقیق ۲۵ مصاحبه، در مجموع ۳۳۸ کد اولیه شناسایی شد. این کدها مفاهیم اولیه‌ای را نشان می‌دهند که توسط مصاحبه‌شوندگان در رابطه با مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و توسعه مناطق جدید ارومیه مطرح شده‌اند. جدول شماره ۳ نمونه‌ای از کدهای باز استخراج‌شده از مصاحبه‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳. نمونه کدهای باز استخراج‌شده از مصاحبه‌ها

ردیف	کدباز	نمونه از متن مصاحبه	شماره مصاحبه‌شونده
۱	تنوع عملکردی	تنوع عملکردی در فضاهای سبز و پارک‌ها	۱
۲	نفوذپذیری	نقش حمل‌ونقل عمومی در نفوذپذیری	۱
۳	امنیت حضور زنان	اهمیت به امنیت حضور زنان در فضا	۱
۴	هزینه بالای احداث	هزینه بالای احداث فضاهای کیفیت بالا	۱
۵	آسایش	آسایش به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه	۲
۶	دسترسی مناسب	دسترسی مناسب به فضای سبز	۲
۷	سرزندگی فضا	سرزندگی فضا از طریق حمل‌ونقل عمومی	۲
۸	پیاده محوری	پیاده محوری برای پایداری محیطی	۲
۹	توجه به نیاز سالمندان	توجه به نیاز سالمندان در طراحی	۲
۱۰	محله محوری	محله محوری در طراحی جدید	۲
۱۱	آگاهی بخشی	آگاهی بخشی برای جلب مشارکت	۲
۱۲	عدم آگاهی مردم	عدم آگاهی مردم به دانش مردمی	۲
۱۳	ابعاد اجتماعی	مؤلفه‌ها در ابعاد اجتماعی	۳
۱۴	ابعاد فرهنگی	مؤلفه‌ها در ابعاد فرهنگی	۳

^۱ Open Coding

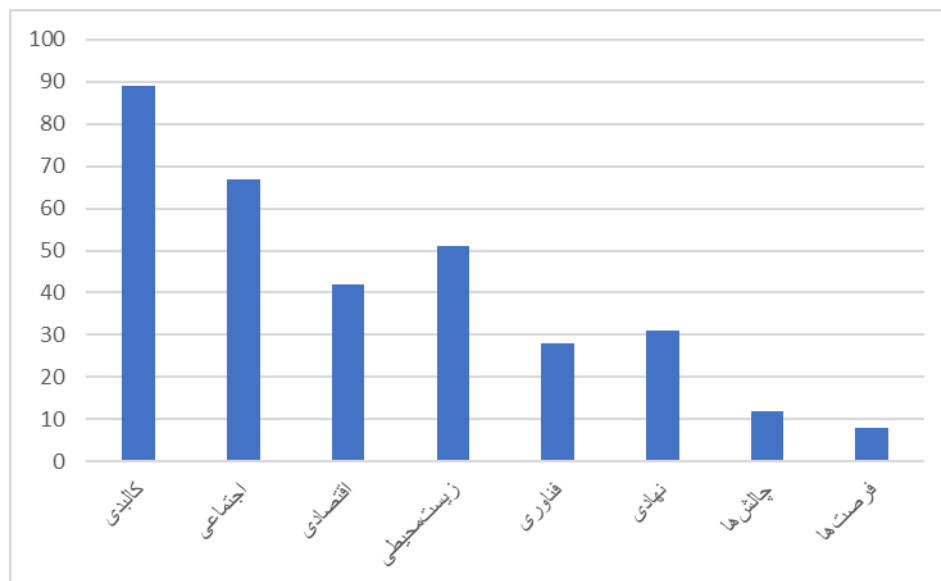
^۲ Axial Coding

^۳ Selective Coding

۱۵	ابعاد محیطی	مؤلفه‌ها در ابعاد محیطی	۳
۱۶	شرایط اقتصادی	بزرگ‌ترین چالش شرایط اقتصادی است	۳
۱۷	تأمین خدمات عمومی	تأمین خدمات عمومی قابل‌دسترس	۴
۱۸	توزیع فضای سبز	توزیع فضای سبز متناسب با جمعیت	۴
۱۹	کیفیت حمل‌ونقل	کیفیت حمل‌ونقل عمومی تأثیر دارد	۴
۲۰	شرایط اجتماعی فرهنگی	عدم توجه به شرایط اجتماعی فرهنگی	۴
۲۱	فضای بازی کودک	وجود فضای بازی کودک در پارک‌ها	۵
۲۲	فعالیت‌های سرگرم‌کننده	وجود فعالیت‌های سرگرم‌کننده	۵
۲۳	اینترنت	استفاده از اینترنت در فناوری‌ها	۵
۲۴	کاهش مصرف سوخت	کاهش مصرف سوخت برای پایداری	۵
۲۵	توجه به تراکم کم	توجه به تراکم کم برای حفظ هویت	۵
۲۶	اطلاع‌رسانی	اطلاع‌رسانی برای جلب مشارکت	۵
۲۷	رعایت ضوابط	رعایت ضوابط و سطوح سرانه‌های شهری	۶
۲۸	دید و منظر	پارک به‌عنوان دید و منظر	۶
۲۹	دسترسی راحت	دسترسی مناسب و تردد راحت	۶
۳۰	شعاع دسترسی	رعایت شعاع و دسترسی مناسب	۶
۳۱	مترو	حمل‌ونقل عمومی مثل مترو	۶
۳۲	رعایت مقررات ملی	رعایت ضوابط و مقررات ملی	۶
۳۳	الگوپردازی از آثار تاریخی	الگوپردازی از آثار تاریخی ارومیه	۶
۳۴	تهیه اپلیکیشن	تهیه اپلیکیشن برای ثبت نظر شهروندان	۶
۳۵	کمبود خدمات عمومی	کمبود خدمات عمومی	۶

در جدول فوق تنها نمونه‌ای از کدهای باز ارائه شده است. در مجموع ۳۲۸ کد باز شناسایی شد.

جدول شماره ۳ نمونه‌ای از کدهای باز استخراج شده در مرحله اول کدگذاری را نشان می‌دهد. این کدها مستقیماً از متن مصاحبه‌ها استخراج شده‌اند و بازتاب‌دهنده دیدگاه‌ها، تجربیات و نظرات خبرگان در مورد مؤلفه‌های طراحی شهری محرک هستند. همان‌طور که مشاهده می‌شود، کدهای باز طیف گسترده‌ای از مفاهیم را در برمی‌گیرند که از جنبه‌های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و نهادی طراحی شهری را پوشش می‌دهند. شکل شماره ۳ نمودار فراوانی کدهای باز در هر دسته موضوعی نشان داده شده است.

شکل ۳. نمودار فراوانی کدهای باز در هر دسته موضوعی

کدهای باز مربوط به بعد کالبدی طراحی شهری است که شامل ۸۹ کد می‌شود. این امر نشان‌دهنده توجه ویژه خبرگان به جنبه‌های فیزیکی و کالبدی در توسعه مناطق جدید است. پس از آن، بعد اجتماعی با ۶۷ کد و بعد زیست‌محیطی با ۵۱ کد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. کمترین تعداد کدها مربوط به فرصت‌ها (۸ کد) و چالش‌ها (۱۲ کد) است که نشان می‌دهد خبرگان بیشتر بر روی مؤلفه‌های اصلی طراحی شهری تمرکز داشته‌اند.

یافته‌های کدگذاری محوری

در مرحله کدگذاری محوری، کدهای باز شناسایی شده در مرحله قبل بررسی و بر اساس شباهت‌ها و ارتباطات مفهومی، در مقوله‌های کلی‌تر طبقه‌بندی شدند. این فرآیند منجر به شناسایی ۴۷ مقوله فرعی و ۱۲ مقوله اصلی شد. جدول شماره ۴ مقوله‌های اصلی، مقوله‌های فرعی و تعداد کدهای باز مرتبط با هر مقوله را نشان می‌دهد.

جدول ۴. مقوله‌های اصلی و فرعی حاصل از کدگذاری محوری

مقوله اصلی	مقوله فرعی	تعداد کدهای باز	فراوانی تکرار در مصاحبه‌ها
دسترسی و نفوذپذیری	دسترسی به حمل‌ونقل عمومی	۱۸	۲۳
	نفوذپذیری شبکه معابر	۱۲	۱۹
	دسترسی به خدمات عمومی	۱۵	۲۱
	ارتباط دهی محلات	۹	۱۴
تنوع و کاربری مختلط	تنوع عملکردی فضاها	۲۲	۲۵
	کاربری مختلط	۱۴	۱۸
	تنوع فعالیت‌های شهری	۱۶	۲۰
فضاهای عمومی و تعاملات اجتماعی	طراحی فضاهای اجتماع‌پذیر	۱۹	۲۴
	تقویت تعاملات اجتماعی	۱۷	۲۲
	ایجاد حس تعلق	۱۳	۱۸
	امنیت در فضاهای عمومی	۱۵	۲۰
فضای سبز و محیط طبیعی	توزیع مناسب فضای سبز	۱۶	۲۱

۱۹	۱۴	دسترسی به پارک‌ها	هویت و فرهنگ محلی
۱۶	۱۱	فضای بازی کودکان	
۱۵	۱۰	تلفیق طبیعت در شهر	
۱۷	۱۳	حفظ هویت فرهنگی	
۱۳	۹	محله محوری	
۱۶	۱۲	الگوپردازی از معماری بومی	
۱۴	۱۱	توجه به فرهنگ محلی	
۱۹	۱۴	جلب مشارکت مردم	مشارکت شهروندی
۱۴	۱۰	آگاهی‌بخشی	
۱۲	۸	نظرسنجی و پرسشگری	
۱۰	۷	کارگاه‌های مشارکتی	
۱۳	۹	استفاده از فضای مجازی	
۱۶	۱۲	کاهش مصرف انرژی	پایداری زیست‌محیطی
۱۳	۹	مدیریت پسماند	
۱۱	۸	استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر	
۱۵	۱۱	کاهش آلودگی هوا	
۱۸	۱۳	پیاده محوری	
۱۴	۱۰	زیبایی‌شناسی شهری	کیفیت کالبدی و زیبایی‌شناسی
۱۵	۱۱	منظر شهری	
۱۲	۹	کیفیت معماری	
۱۱	۸	طراحی مبلمان شهری	
۱۷	۱۳	توجه به نیاز سالمندان	نیازهای گروه‌های مختلف
۱۹	۱۴	فضاهای امن برای بانوان	
۱۴	۱۰	امکانات برای معلولان	
۱۶	۱۲	تنوع برای گروه‌های سنی	
۱۵	۱۱	شهر هوشمند	فناوری و نوآوری
۱۳	۹	هوش مصنوعی در طراحی	
۱۲	۸	فناوری IT	
۱۰	۷	اپلیکیشن‌های شهری	
۱۴	۱۰	جذب سرمایه‌گذاری	اقتصاد و سرمایه‌گذاری
۱۳	۹	شکوفایی اقتصادی	
۱۵	۱۱	ایجاد اشتغال محلی	
۱۲	۸	کاهش هزینه‌های شهروندان	
۱۳	۹	شرایط اقتصادی نامساعد	چالش‌ها و موانع
۱۱	۸	کمبود اعتبارات	

۱۰	۷	عدم آگاهی مردم	
۹	۶	ضعف نهادی و مدیریتی	

جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که در مرحله کدگذاری محوری، ۱۲ مقوله اصلی شناسایی شد که شامل دسترسی و نفوذپذیری، تنوع و کاربری مختلط، فضاهای عمومی و تعاملات اجتماعی، فضای سبز و محیط طبیعی، هویت و فرهنگ محلی، مشارکت شهروندی، پایداری زیست‌محیطی، کیفیت کالبدی و زیبایی‌شناسی، نیازهای گروه‌های مختلف، فناوری و نوآوری، اقتصاد و سرمایه‌گذاری و چالش‌ها و موانع می‌باشد. هر یک از این مقوله‌های اصلی شامل تعدادی مقوله فرعی است که در مجموع ۴۷ مقوله فرعی شناسایی شده است. بیشترین تعداد کدهای باز (۲۲ کد) مربوط به مقوله فرعی تنوع عملکردی فضاها است که نشان‌دهنده اهمیت بالای این موضوع از دیدگاه خبرگان می‌باشد. همچنین مقوله طراحی فضاهای اجتماع‌پذیر با ۱۹ کد و مقوله دسترسی به حمل‌ونقل عمومی با ۱۸ کد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. شکل شماره ۱۴ نمودار نمودار مفهومی مقوله‌های اصلی را نشان می‌دهد.

شکل ۴. نمودار مفهومی مقوله‌های اصلی

شکل شماره ۴ نقشه مفهومی مقوله‌های اصلی شناسایی شده را نشان می‌دهد. این نقشه به صورت بصری ارتباط بین مقوله‌های مختلف را نمایش می‌دهد و نشان می‌دهد که چگونه این مقوله‌ها با یکدیگر در ارتباط هستند و در مجموع یک سیستم یکپارچه از مؤلفه‌های طراحی شهری محرک را تشکیل می‌دهند. در این بخش، پاسخ‌های خبرگان به ده سؤال اصلی پژوهش تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد که مؤلفه‌های طراحی شهری محرک در ابعاد گسترده‌ای قابل طبقه‌بندی هستند که در ادامه به تفکیک هر سؤال ارائه می‌شود:

۱. مهم‌ترین مؤلفه‌های طراحی شهری برای توسعه مناطق جدید: خبرگان مؤلفه‌های طراحی شهری را در شش بعد اصلی کالبدی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و نهادی دسته‌بندی کردند. در بعد کالبدی، «دسترسی‌ها» با ۱۸ تکرار و «تأمین خدمات عمومی» با ۱۶ تکرار بیشترین اهمیت را داشتند. در ابعاد اجتماعی و اقتصادی نیز به ترتیب «ابعاد اجتماعی» (۱۵ تکرار) و «جذب سرمایه‌گذاری» (۱۴ تکرار) بیشترین تأکید را به خود اختصاص دادند.
۲. نقش فضای سبز و پارک‌ها: نقش فضای سبز در چهار بعد دسترسی، عملکرد، کیفیت محیطی و جذب ساکنان بررسی شد. «دسترسی مناسب» با ۱۹ تکرار و «بهبود کیفیت زندگی» با ۱۸ تکرار مهم‌ترین مضامین بودند. همچنین «تنوع عملکردی» (۱۷ تکرار) و «تولید هوای پاک» (۱۶ تکرار) از دیگر موارد کلیدی مورد تأکید خبرگان هستند.

۳. نقش حمل‌ونقل عمومی: این بخش در پنج بعد دسترسی و ارتباط، کیفیت زندگی، پایداری محیطی، تأثیر بر توسعه و چالش‌ها تحلیل شد. «ارتباط با مرکز شهر» با ۲۰ تکرار و «تأثیر بسیار زیاد بر توسعه» با ۱۹ تکرار در صدر اولویت‌ها قرار دارند. «دسترسی راحت» (۱۸ تکرار) و «کاهش آلودگی هوا» (۱۷ تکرار) نیز از دیگر عوامل مهم شناخته شدند.
۴. طراحی فضاهای عمومی و تعاملات اجتماعی: خبرگان در این بخش به پنج بعد طراحی فضا، تعامل اجتماعی، حس تعلق، امنیت و مشارکت پرداختند. «تقویت تعاملات اجتماعی» با ۱۸ تکرار و «ایجاد حس تعلق» با ۱۷ تکرار بالاترین فراوانی را داشتند. همچنین «فعالیت‌های سرگرم‌کننده» و «ایجاد فضاهای امن» هرکدام با ۱۶ تکرار موردتوجه قرار گرفتند.
۵. فناوری‌های مورد استفاده در طراحی شهری: فناوری‌ها در پنج دسته هوش مصنوعی، شهر هوشمند، فناوری اطلاعات، زیرساخت‌های نوین و ابزارهای دیجیتال طبقه‌بندی شدند. «کاربرد هوش مصنوعی» با ۱۵ تکرار و «مؤلفه‌های شهر هوشمند» با ۱۴ تکرار بیشترین تأکید را داشتند. «فناوری IT» (۱۳ تکرار) و «زیرساخت‌های به‌روز» (۱۲ تکرار) نیز در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند.
۶. مؤلفه‌های پایداری محیطی: این مؤلفه‌ها در پنج دسته فضای سبز، حمل‌ونقل پایدار، انرژی، مدیریت پسماند و کاهش آلودگی بررسی شدند. «پیاده‌محوری» با ۱۶ تکرار و «کاهش مصرف سوخت» با ۱۵ تکرار مهم‌ترین عوامل بودند. «پوشش گیاهی» و «حمل‌ونقل عمومی» نیز هرکدام با ۱۴ تکرار از دیگر موارد حائز اهمیت هستند.
۷. نیازهای گروه‌های سنی و اجتماعی: نیازها در شش دسته شامل سالمندان، زنان، کودکان، معلولان، تنوع و شمول و امکانات چندمنظوره شناسایی شدند. «امنیت حضور زنان» با ۱۸ تکرار و «توجه به نیاز سالمندان» با ۱۷ تکرار بیشترین فراوانی را داشتند. همچنین «توجه به گروه‌های مختلف» و «فضاهای امن برای بانوان» با ۱۶ تکرار مورد تأکید قرار گرفتند.
۸. حفظ هویت فرهنگی و تاریخی: راهکارهای حفظ هویت در شش دسته الگوبرداری از میراث، محله محوری، فرهنگ و تمدن، معماری بومی، المان‌سازی و تنوع قومی طبقه‌بندی شدند. «الگوبرداری از آثار تاریخی» با ۱۵ تکرار و «محله محوری در طراحی» با ۱۴ تکرار بالاترین اولویت را داشتند. «توجه به فرهنگ محلی» (۱۳ تکرار) و «توجه به تراکم کم» (۱۲ تکرار) نیز از دیگر موارد مهم بودند.
۹. جلب مشارکت شهروندان: روش‌های مشارکت در هفت دسته آگاهی‌بخشی، کارگاه‌های مشارکتی، نظرسنجی، فضای مجازی، ابزارهای دیجیتال، تفکر گروهی و سایر روش‌ها تحلیل شدند. «استفاده از فضای مجازی» با ۱۸ تکرار و «نظرسنجی» با ۱۷ تکرار بیشترین کاربرد را داشتند. «آگاهی‌بخشی» (۱۶ تکرار) و «اطلاع‌رسانی» (۱۵ تکرار) نیز از دیگر ابزارهای کلیدی محسوب می‌شوند.
۱۰. چالش‌ها و فرصت‌ها: خبرگان چالش‌ها و فرصت‌ها را در هفت دسته اصلی بررسی کردند. در بین چالش‌ها، «شرایط اقتصادی نامساعد» با ۱۹ تکرار و «عدم آگاهی مردم» با ۱۶ تکرار بیشترین تأکید را داشتند. در بخش فرصت‌ها نیز «وجود مناطق خوش آب‌وهوا» با ۱۲ تکرار و «ظرفیت توسعه» با ۱۱ تکرار به‌عنوان مهم‌ترین موارد شناسایی شدند.

جدول ۵. جمع‌بندی تحلیل مضمونی مصاحبه‌ها (مؤلفه‌های کلیدی طراحی شهری محرک)

بیشترین فراوانی (۳)	ابعاد و مضامین فرعی مهم (۲)	محور اصلی (سؤال) (۱)
(۶) ۱۸	(۵) دسترسی‌ها، خدمات عمومی، ابعاد اجتماعی، سرمایه‌گذاری	(۴) مؤلفه‌های طراحی شهری
(۹) ۱۹	(۸) دسترسی مناسب، کیفیت زندگی، تنوع عملکردی، هوای پاک	(۷) فضای سبز و پارک‌ها
(۱۲) ۲۰	(۱۱) ارتباط با مرکز شهر، تأثیر بر توسعه، دسترسی راحت، کاهش آلودگی	(۱۰) حمل‌ونقل عمومی
(۱۵) ۱۸	(۱۴) تقویت تعاملات، حس تعلق، فعالیت‌های سرگرم‌کننده، امنیت	(۱۳) فضاهای عمومی

۱۵ (۱۸)	۱۷) هوش مصنوعی، شهر هوشمند، فناوری IT، زیرساخت‌های به‌روز	۱۶) فناوری‌های نوین
۱۶ (۲۱)	۲۰) پیاده محوری، کاهش مصرف سوخت، پوشش گیاهی، حمل‌ونقل عمومی	۱۹) پایداری محیطی
۱۸ (۲۴)	۲۳) امنیت زنان، نیاز سالمندان، توجه به گروه‌های مختلف، بازی کودکان	۲۲) نیازهای گروه‌های سنی
۱۵ (۲۷)	۲۶) الگوبرداری از میراث، محله محوری، فرهنگ محلی، معماری بومی	۲۵) هویت فرهنگی
۱۸ (۳۰)	۲۹) فضای مجازی، نظرسنجی، آگاهی‌بخشی، کارگاه‌های مشارکتی	۲۸) مشارکت شهروندان
۱۹ (۳۳)	۳۲) شرایط اقتصادی، عدم آگاهی مردم، مناطق خوش آب‌وهوا، ظرفیت توسعه	۳۱) چالش‌ها و فرصت‌ها

۳۴) جدول شماره ۵ خلاصه‌ای از تحلیل مضمونی مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، مهم‌ترین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک در مناطق جدید ارومیه در ۱۰ محور اصلی دسته‌بندی شده‌اند. بیشترین فراوانی در محور «حمل‌ونقل عمومی» با ۲۰ تکرار (مربوط به ارتباط با مرکز شهر) و محورهای «فضای سبز» و «چالش‌های اقتصادی» با ۱۹ تکرار ثبت شده است که نشان‌دهنده اهمیت حیاتی دسترسی، زیرساخت‌های حمل‌ونقل و وضعیت اقتصادی در توسعه این مناطق است. همچنین محورهای «فضاهای عمومی»، «نیازهای گروه‌های سنی» و «مشارکت شهروندان» هر کدام با ۱۸ تکرار، نقش پررنگ کیفیت فضا، عدالت اجتماعی و مشارکت مردمی را در طراحی شهری محرک برجسته می‌سازند.

یافته‌های کدگذاری گزینشی و مدل پارادایمی

در مرحله کدگذاری گزینشی، مقوله هسته‌ای پژوهش شناسایی شد و تمامی مقوله‌های دیگر حول آن سازمان‌دهی شدند. بر اساس تحلیل‌های انجام‌شده، طراحی شهری محرک در تسریع توسعه مناطق جدید به‌عنوان پدیده محوری شناسایی شد. جدول شماره ۶ مدل پارادایمی پژوهش را نشان می‌دهد که شامل شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها می‌باشد.

جدول ۶. مدل پارادایمی تحقیق (نتایج کدگذاری گزینشی)

شرح	مقوله‌ها	بعد مدل پارادایمی
افزایش جمعیت شهری و نیاز به توسعه مناطق جدید مسکونی	رشد جمعیت و نیاز به مسکن	شرایط علی
ضرورت برنامه‌ریزی برای توسعه‌ای پایدار و بلندمدت	نیاز به توسعه پایدار	(عواملی که منجر به وقوع پدیده می‌شوند)
فرسودگی بافت‌های قدیمی و نیاز به توسعه مناطق جدید	قدیمی‌شدن بافت‌های شهری	
خواست شهروندان برای زندگی در محیطی باکیفیت‌تر	تقاضای بهبود کیفیت زندگی	
رویکردی در طراحی شهری که با ایجاد عوامل محرک، توسعه مناطق جدید را تسریع می‌کند	طراحی شهری محرک در تسریع توسعه مناطق جدید	پدیده محوری
قرارگیری مناطق جدید در موقعیت جغرافیایی مناسب	موقعیت جغرافیایی مناسب	شرایط زمینه‌ای

(بستر و زمینه لازم برای وقوع پدیده)	وجود زمین‌های قابل توسعه	در دسترس بودن زمین‌های مناسب برای توسعه
	حمایت قانونی و نهادی	وجود قوانین و مقررات حمایت‌کننده از توسعه شهری
	تقاضای بازار مسکن	وجود تقاضا از سوی خانوارها برای سکونت در مناطق جدید
	فرهنگ و هویت محلی	وجود فرهنگ غنی و هویت تاریخی ارومیه
شرایط مداخله‌گر	شرایط اقتصادی نامساعد	محدودیت‌های اقتصادی و کمبود منابع مالی
	ضعف مدیریت شهری	کمبود تخصص و ضعف در مدیریت و برنامه‌ریزی
	عدم آگاهی مردم	کمبود آگاهی عمومی درباره اهمیت طراحی شهری
	کمبود زیرساخت‌ها	نارسایی در زیرساخت‌های شهری موجود
راهبردها	عدم هماهنگی نهادی	فقدان هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف
	بهبود دسترسی و نفوذپذیری	ایجاد شبکه دسترسی مناسب و حمل‌ونقل عمومی کارآمد
	ایجاد تنوع عملکردی	توسعه کاربری‌های مختلط و تنوع فعالیت‌ها
	طراحی فضاهای عمومی کیفی	ایجاد فضاهای عمومی جذاب و اجتماع‌پذیر
(اقدامات و رویکردهایی که برای مواجهه با پدیده اتخاذ می‌شوند)	توسعه فضای سبز	ایجاد و توزیع مناسب فضای سبز و پارک‌ها
	حفظ هویت فرهنگی	الگوپردازی از معماری بومی و فرهنگ محلی
	جلب مشارکت شهروندان	استفاده از روش‌های مشارکتی در طراحی و برنامه‌ریزی
	اتخاذ اصول پایداری	رعایت اصول پایداری زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی
پیامدها	توجه به نیازهای گروه‌های مختلف	طراحی فراگیر و پاسخگو به نیازهای همه گروه‌های سنی و اجتماعی
	استفاده از فناوری‌های نوین	بهره‌گیری از هوش مصنوعی، شهر هوشمند و فناوری IT
	تسریع توسعه مناطق جدید	افزایش سرعت توسعه فیزیکی و جمعیتی مناطق جدید
	بهبود کیفیت زندگی	ارتقاء سطح کیفیت زندگی ساکنان
(نتایج حاصل از اجرای راهبردها)	جذب ساکنان جدید	افزایش جذابیت مناطق جدید برای سکونت
	پایداری شهری	دستیابی به توسعه پایدار از نظر زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی
	افزایش سرمایه‌گذاری	جذب سرمایه‌گذاری‌های خصوصی و عمومی
	تقویت هویت محلی	حفظ و تقویت هویت فرهنگی و تاریخی منطقه
	افزایش حس تعلق	تقویت حس تعلق ساکنان به محل سکونت
	توسعه اقتصاد محلی	رونق کسب‌وکارها و ایجاد اشتغال محلی

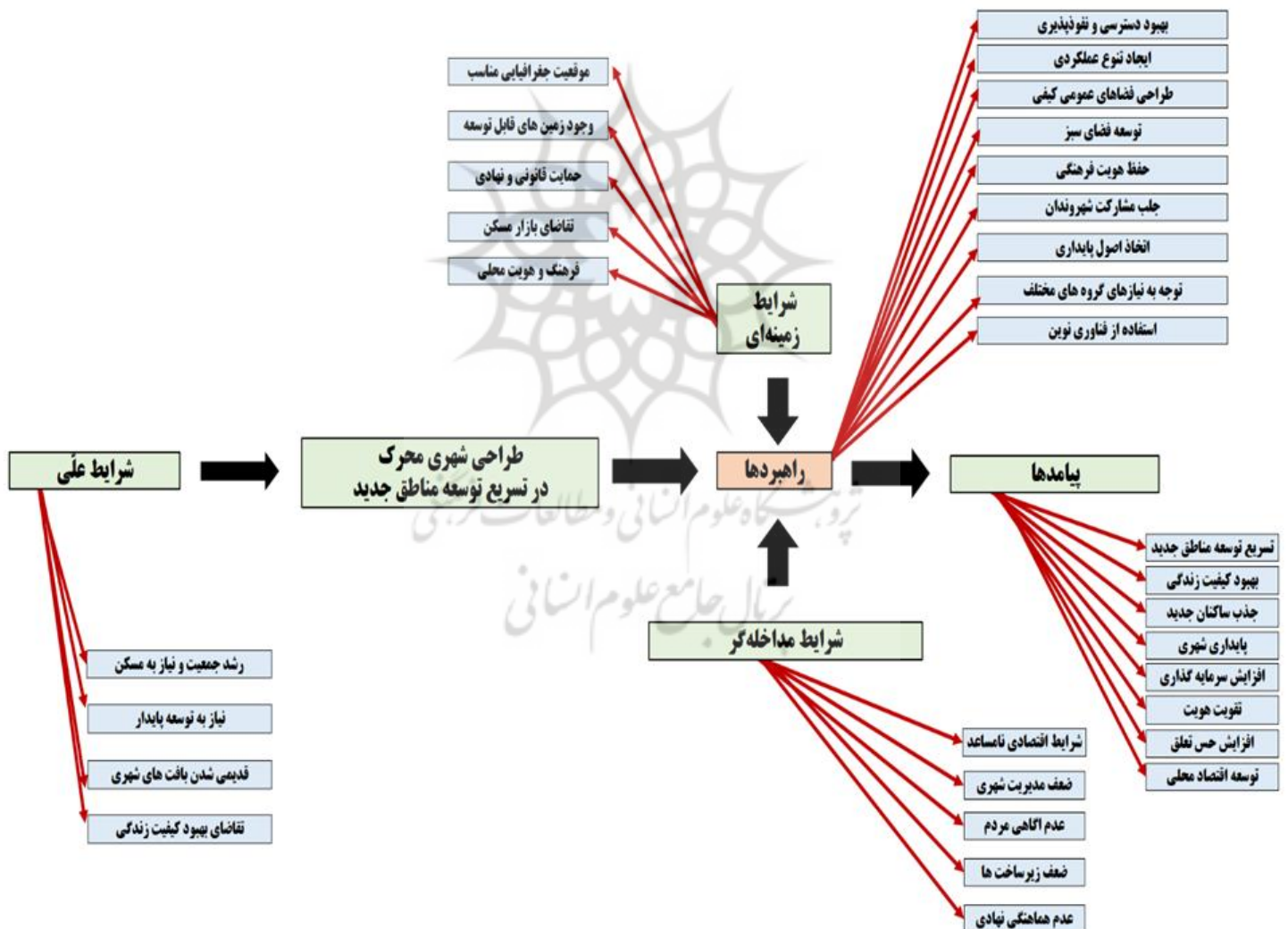
جدول شماره ۶ مدل پارادایمی پژوهش را نشان می‌دهد که بر اساس تحلیل داده‌های کیفی و روش نظریه داده بنیاد استخراج شده است. این مدل نشان می‌دهد که طراحی شهری محرک به‌عنوان پدیده محوری، تحت تأثیر شرایط علی (مانند رشد جمعیت و نیاز

به توسعه پایدار)، در بستری از شرایط زمینه‌ای (مانند موقعیت جغرافیایی و فرهنگ محلی) شکل می‌گیرد. شرایط مداخله‌گر (مانند محدودیت‌های اقتصادی و ضعف مدیریتی) بر نحوه اجرای راهبردها تأثیرگذار هستند. راهبردهای اصلی شامل بهبود دسترسی، ایجاد تنوع عملکردی، طراحی فضاهای عمومی، توسعه فضای سبز، حفظ هویت، جلب مشارکت، اتخاذ اصول پایداری و استفاده از فناوری می‌باشند که در نهایت منجر به پیامدهایی چون تسریع توسعه، بهبود کیفیت زندگی، پایداری شهری و تقویت هویت محلی می‌شوند.

شکل شماره ۵ نمودار مدل پارادایمی تحقیق را به صورت بصری نمایش می‌دهد. این نمودار نشان می‌دهد که چگونه شرایط علی در بستر شرایط زمینه‌ای منجر به شکل‌گیری پدیده محوری (طراحی شهری محرک) می‌شوند و شرایط مداخله‌گر بر راهبردهای اتخاذ شده تأثیر می‌گذارند که در نهایت به پیامدهای مطلوب منجر می‌شوند.

مدل نهایی حاصل از تحلیل کیفی

بر اساس تحلیل‌های انجام شده در مراحل کدگذاری باز، محوری و گزینشی، مدل نهایی مؤلفه‌های طراحی شهری محرک در تسریع توسعه مناطق جدید ارومیه استخراج شد. جدول شماره ۷ مدل نهایی شامل ابعاد، مؤلفه‌های اصلی و مؤلفه‌های فرعی را نشان می‌دهد.

شکل ۵. مدل پارادایمی تحقیق (نمودار جریان)

جدول ۷. مدل نهایی مؤلفه‌های طراحی شهری محرک (حاصل از تحلیل کیفی)

بعد	مؤلفه اصلی	مؤلفه فرعی
-----	------------	------------

کالبدی	دسترسی و نفوذپذیری	دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، نفوذپذیری شبکه معابر، دسترسی به خدمات عمومی، ارتباط دهی محلات
	تنوع و کاربری مختلط	تنوع عملکردی فضاها، کاربری مختلط، تنوع فعالیت‌های شهری
	کیفیت کالبدی و زیبایی‌شناسی	زیبایی‌شناسی شهری، منظر شهری، کیفیت معماری، طراحی مبلمان شهری
اجتماعی	فضاهای عمومی و تعاملات اجتماعی	طراحی فضاهای اجتماع‌پذیر، تقویت تعاملات اجتماعی، ایجاد حس تعلق، امنیت در فضاهای عمومی
	نیازهای گروه‌های مختلف	توجه به نیاز سالمندان، فضاهای امن برای بانوان، امکانات برای معلولان، تنوع برای گروه‌های سنی
	مشارکت شهروندی	جلب مشارکت مردم، آگاهی‌بخشی، نظرسنجی و پرسشگری، کارگاه‌های مشارکتی استفاده از فضای مجازی
فرهنگی	هویت و فرهنگ محلی	حفظ هویت فرهنگی، محله محوری، الگوبرداری از معماری بومی، توجه به فرهنگ محلی
اقتصادی	اقتصاد و سرمایه‌گذاری	جذب سرمایه‌گذاری، شکوفایی اقتصادی، ایجاد اشتغال محلی، کاهش هزینه‌های شهروندان
زیست‌محیطی	فضای سبز و محیط طبیعی	توزیع مناسب فضای سبز، دسترسی به پارک‌ها، فضای بازی کودکان تلفیق طبیعت در شهر
	پایداری زیست‌محیطی	کاهش مصرف انرژی، مدیریت پسماند، استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر کاهش آلودگی هوا، پیاده محوری
فناوری	فناوری و نوآوری	شهر هوشمند، هوش مصنوعی در طراحی، فناوری IT، اپلیکیشن‌های شهری

جدول شماره ۷ مدل نهایی حاصل از تحلیل کیفی را نشان می‌دهد که شامل ۶ بعد اصلی (کالبدی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و فناوری)، ۱۲ مؤلفه اصلی و ۴۷ مؤلفه فرعی می‌باشد. این مدل به‌طور جامع مؤلفه‌های طراحی شهری محرک را که می‌توانند در تسریع توسعه مناطق جدید ارومیه نقش داشته باشند، شناسایی و طبقه‌بندی کرده است. تحلیل کیفی داده‌های مصاحبه با استفاده از روش نظریه داده بنیاد و نرم‌افزار مکس کیودا منجر به شناسایی ۳۲۸ کدباز، ۴۷ مقوله فرعی و ۱۲ مقوله اصلی در قالب ۶ بعد کلی شد. یافته‌های اصلی این بخش عبارت‌اند از:

۱ اهمیت دسترسی و حمل‌ونقل عمومی: خبرگان به‌طور مکرر بر نقش کلیدی دسترسی مناسب و حمل‌ونقل عمومی کارآمد در توسعه مناطق جدید تأکید کردند (بیش از ۶۰ بار تکرار در مصاحبه‌ها).

۲ تنوع عملکردی و کاربری مختلط: تنوع عملکردی فضاها و کاربری‌های مختلط به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل جذب ساکنان و ایجاد سرزندگی شناسایی شد.

۳ فضاهای عمومی و تعاملات اجتماعی: طراحی فضاهای عمومی باکیفیت که امکان تعاملات اجتماعی و ایجاد حس تعلق را فراهم کنند، از اولویت‌های اصلی است.

۴ فضای سبز و محیط طبیعی: توزیع مناسب و دسترسی آسان به فضای سبز و پارک‌ها نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی و جذب ساکنان دارد.

۵ حفظ هویت فرهنگی: توجه به هویت فرهنگی و تاریخی ارومیه و الگوبرداری از معماری بومی در طراحی مناطق جدید ضروری است.

۶ مشارکت شهروندی: جلب مشارکت شهروندان در فرآیند طراحی و توسعه از طریق روش‌های مختلف (نظرسنجی، کارگاه‌ها، فضای مجازی) اهمیت زیادی دارد.

۷ پایداری زیست‌محیطی: اتخاذ اصول پایداری محیطی مانند پیاده محوری، کاهش مصرف انرژی و مدیریت پسماند برای توسعه پایدار ضروری است.

۸ توجه به نیازهای گروه‌های مختلف: طراحی فراگیر که نیازهای سالمندان، زنان، کودکان و معلولان را در نظر بگیرد، از اهمیت بالایی برخوردار است.

۹ استفاده از فناوری‌های نوین: بهره‌گیری از هوش مصنوعی، شهر هوشمند و فناوری اطلاعات می‌تواند فرآیند توسعه را تسهیل کند.

۱۰ چالش‌های اصلی: شرایط اقتصادی نامساعد، عدم آگاهی مردم و ضعف مدیریتی به‌عنوان بزرگ‌ترین چالش‌های پیش‌رو شناسایی شدند. این یافته‌ها مبنای مناسبی برای طراحی پرسشنامه بخش کمی و آزمون مدل نهایی پژوهش فراهم می‌کنند.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف تبیین مؤلفه‌های طراحی شهری محرک و تأثیر آن در تسریع توسعه مناطق جدید شهر ارومیه انجام پذیرفت. تحلیل داده‌های کیفی با استفاده از روش نظریه داده بنیاد منجر به شناسایی ۳۲۸ کدباز، ۴۷ مقوله فرعی و ۱۲ مقوله اصلی در قالب ۶ بعد کلی (کالبدی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و فناوری) گردید. مدل پارادایمی استخراج‌شده نشان داد که «طراحی شهری محرک در تسریع توسعه مناطق جدید» به‌عنوان پدیده محوری، تحت تأثیر شرایط علی همچون رشد جمعیت و نیاز به مسکن، در بستر شرایط زمینه‌ای نظیر موقعیت جغرافیایی و فرهنگ محلی شکل می‌گیرد و با عبور از شرایط مداخله‌گر (چالش‌های اقتصادی و مدیریتی) از طریق راهبردهای طراحی مناسب، به پیامدهایی نظیر پایداری شهری و بهبود کیفیت زندگی منجر می‌شود.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که «دسترسی و نفوذپذیری» با بیشترین فراوانی (۲۰ تکرار در محور حمل‌ونقل عمومی)، حیاتی‌ترین مؤلفه در طراحی شهری محرک است. خبرگان بر این باورند که ارتباط با مرکز شهر و دسترسی راحت، موتور محرک توسعه مناطق جدید است. این نتیجه با یافته‌های فتح‌العلمی و کاشانی جو (۱۴۰۱) همخوانی دارد که «اولویت پیاده» و دسترسی را مهم‌ترین عامل در مکان‌یابی پروژه‌های محرک دانستند. همچنین، نیکوکار و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی زیرگذر کریم‌خان، بهبود دسترسی را مهم‌ترین تأثیر پروژه محرک بر کیفیت محیطی عنوان کردند. تأکید پژوهش حاضر بر نقش حمل‌ونقل عمومی در نفوذپذیری، با نتایج زارع و همکاران (۱۴۰۰) نیز که بر تقویت ساختار کالبدی برای احساس امنیت تأکید داشتند، هم‌راستا است. مقوله «تنوع عملکردی فضاها» با ۲۲ کدباز، بیشترین فراوانی را در میان کدهای بازداشت. این نشان می‌دهد که برای مناطق جدید ارومیه، رویکرد کاربری مختلط و تنوع فعالیت‌ها، کلید ایجاد سرزندگی و جذب ساکنان است. این یافته با نتایج بنی عامریان و همکاران (۱۴۰۰) مطابقت دارد که «خدماتی شدن محلات» و طراحی میان‌افزای قطعات را به‌عنوان عوامل بنیادین در بازآفرینی شناسایی کردند. همچنین، الهه و همکاران (۲۰۲۳) اشاره کردند که تبدیل فضاهای متروکه به فضاهای با کاربرد متنوع، می‌تواند به‌عنوان کاتالیزوری برای پیوند اجتماعی عمل کند؛ موضوعی که در پژوهش حاضر برای مناطق جدید درحال توسعه نیز تأیید شد. طراحی فضاهای اجتماع‌پذیر و تقویت تعاملات اجتماعی از دیگر مؤلفه‌های کلیدی شناسایی‌شده در این پژوهش است. خبرگان بر ایجاد حس تعلق و امنیت در فضاهای عمومی تأکید ویژه‌ای داشتند. این نتیجه با پژوهش سلاما و همکاران (۲۰۲۳) که نقش فضاهای باز عمومی را در ارتقای تندرستی اجتماعی و کاهش اضطراب برجسته ساخته بودند، همسو است. همچنین، مارتینوویچ و ایفکو (۲۰۱۹) احیای فضاها را برای تقویت انسجام اجتماعی ضروری دانستند که با تأکید پژوهش حاضر بر «فضاهای عمومی و تعاملات اجتماعی» تطابق دارد. یکی از یافته‌های مهم پژوهش، ضرورت حفظ هویت فرهنگی و الگوبرداری از معماری بومی در طراحی مناطق جدید است. اگرچه این مناطق «جدید» هستند، اما تداوم هویت شهری ارومیه برای ساکنان حائز اهمیت است. این

موضوع با پژوهش بهزادفر و سانعی (۱۳۹۲) که بر الگوهای بومی و حفظ سلسله‌مراتب فضایی در محورهای تاریخی اصفهان تأکید داشتند و همچنین با نتایج زارع و همکاران (۱۴۰۰) که حفظ ارزش‌های تاریخی و هویت محله را در بازآفرینی شهری ضروری می‌دانستند، هم‌خوانی کامل دارد. مؤلفه‌های پایداری محیطی، به‌ویژه پیاده‌محوری و کاهش مصرف انرژی، در این پژوهش جایگاه ویژه‌ای داشتند. این یافته با نتایج اسماعیلی و همکاران (۱۴۰۰) که بازآفرینی پایدار را هدف اصلی قراردادند و همچنین با پژوهش گلاکین و همکاران (۲۰۲۲) که بر کاهش وابستگی به خودرو و توسعه پایدار پس از همه‌گیری تأکید کردند، سازگار است. پژوهش حاضر نشان داد که استفاده از فناوری‌های نوین، شهر هوشمند و هوش مصنوعی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار تسریع‌کننده در توسعه شهری عمل کند. اگرچه در پژوهش‌های مرور شده (مانند بنی عامریان یا نیکوکار) به‌طور مستقیم به هوش مصنوعی پرداخته نشده است، اما سلاما (۲۰۲۳) نیز بر ضرورت بازنگری در طراحی شهری با استفاده از تکنیک‌های نوین تأکید کرده بود. این یافته نشان‌دهنده نگاه آینده‌نگرانه مدل طراحی شهری محرک در ارومیه است. شناسایی «شرایط اقتصادی نامساعد» و «ضعف مدیریت شهری» به‌عنوان مهم‌ترین موانع (شرایط مداخله‌گر)، با واقعیت‌های اجرایی پروژه‌های شهری در ایران مطابقت دارد. بلوک و پار دیس (۲۰۱۳) بر نقش رهبری سیاسی و همسوسازی منافع برای موفقیت پروژه‌ها تأکید کرده بودند؛ موضوعی که در پژوهش حاضر به‌صورت «ضعف نهادی و مدیریتی» بازتاب یافته و نشان می‌دهد بدون حل این چالش‌ها، راهبردهای طراحی شهری محرک نمی‌توانند به‌درستی اجرا شوند. درمجموع، مدل نهایی پژوهش حاضر با تمرکز بر «مناطق جدید» (برخلاف اکثر مطالعات قبلی که بر بافت‌های فرسوده تمرکز داشتند)، چارچوبی جامع برای تسریع توسعه ارائه می‌دهد. این مدل نشان می‌دهد که طراحی شهری محرک تنها یک مداخله کالبدی نیست، بلکه یک سیستم پیچیده شامل ابعاد اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است که با هدایت صحیح آن توسط مدیران و با مشارکت شهروندان، می‌توان به توسعه پایدار و سریع‌تر دست یافت. هر پژوهش علمی با وجود دقت در اجرا، با محدودیت‌هایی مواجه است این پژوهش در بازه زمانی (مهر تا دی ۱۴۰۴) انجام‌شده و یافته‌های آن ممکن است تحت تأثیر شرایط اقتصادی و اجتماعی خاص آن زمان قرار داشته باشد. همچنین، تمرکز بر شهر ارومیه ممکن است تعمیم‌پذیری نتایج به سایر کلان‌شهرها با ویژگی‌های اقلیمی و فرهنگی متفاوت را محدود کند. استفاده از روش نظریه داده بنیاد و مصاحبه با خبرگان، اگرچه عمق بالایی از داده‌ها را ارائه می‌دهد، اما تفسیر داده‌ها می‌تواند تحت تأثیر ذهنیت پژوهشگر قرار گیرد. همچنین، حجم نمونه (۲۵ نفر) باوجود کفایت برای روش کیفی، ممکن است تمامی طیف‌های نظر کارشناسان را پوشش ندهد. در برخی موارد، دسترسی به اسناد بالادستی و آمارهای دقیق شهرداری در خصوص مناطق جدید ارومیه با محدودیت‌های اداری مواجه بود که با تکیه بر مصاحبه‌های عمیق با خبرگان جبران گردید. بر اساس یافته‌های پژوهش و محدودیت‌های ذکرشده، پیشنهادها زیر برای پژوهش‌های آینده و اجرای سیاست‌ها ارائه می‌گردد:

پیشنهادهای کاربردی:

۱. تلفیق مؤلفه‌ها در طرح‌های تفصیلی: شهرداری ارومیه و نهادهای مربوطه باید مؤلفه‌های شناسایی‌شده در این مدل (به‌ویژه دسترسی، تنوع عملکردی و فضاهای عمومی) را در تدوین و بازنگری طرح‌های تفصیلی مناطق جدید به‌صورت الزام‌آور وارد کنند.
۲. اولویت‌بندی به زیرساخت‌های حمل‌ونقل: با توجه به اهمیت فوق‌العاده دسترسی و حمل‌ونقل عمومی در نظرات خبرگان، باید پیش از توسعه کالبدی گسترده، زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی مانند متروبووس و BRT در مناطق جدید ایجاد شود تا این مناطق به «جزیره‌های مسکونی» تبدیل نشوند.
۳. طراحی مشارکتی: از آنجاکه «مشارکت شهروندی» یکی از راهبردهای کلیدی است، پیشنهاد می‌شود از پلتفرم‌های فضای مجازی و اپلیکیشن‌های شهری (که مورد تأکید خبرگان بود) برای جلب مشارکت ساکنان مناطق جدید در فرآیند طراحی و نظارت استفاده شود.
۴. توجه به هویت بومی در معماری مدرن: به معماران و توسعه‌دهندگان توصیه می‌شود در طراحی مناطق جدید، با الهام از معماری بومی ارومیه، هویت بصری مناطق حفظ شود تا از یکسان‌سازی شهری جلوگیری شود.

پیشنهادهای پژوهشی:

۱. تست مدل در سایر شهرها: پیشنهاد می‌شود مدل طراحی شهری محرک استخراج‌شده در این پژوهش، در سایر کلان‌شهرهای ایران (مانند تبریز، مشهد یا کرج) مورد آزمون قرار گیرد تا میزان تعمیم‌پذیری آن سنجیده شود.
۲. تحلیل کمی مدل: برای سنجش دقیق‌تر روابط بین متغیرها، پیشنهاد می‌شود یک پژوهش کمی مبتنی بر مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) انجام شود تا وزن دقیق هر یک از مؤلفه‌ها (مانند تأثیر هوش مصنوعی بر توسعه) مشخص گردد.
۳. مطالعه طولی: انجام یک مطالعه طولی برای بررسی تأثیرات بلندمدت اجرای پروژه‌های محرک در مناطق جدید ارومیه پس از گذشت چند سال، می‌تواند درک عمیق‌تری از پیامدهای پایداری ارائه دهد.
۴. بررسی نقش سرمایه‌گذاری خصوصی: با توجه به تأکید بر مؤلفه اقتصادی، پیشنهاد می‌شود پژوهشی اختصاصی بر روی چگونگی جذب سرمایه‌گذاری خصوصی در پروژه‌های محرک توسعه مناطق جدید انجام شود.

منابع فارسی

- اسماعیلی، ف.، باباخانی، م و زارعی، م. (۱۴۰۰). بازآفرینی پایدار بافت‌های ناکارآمد شهری با تأکید بر راهبرد محرک توسعه (مورد پژوهی: محله پنبه ریس شهر قزوین). نشریه علمی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۲(۴۷).
- اسماعیلی، فاطمه. باباخانی، ملیحه. زارعی، مجید. (۱۴۰۱). بازآفرینی پایدار بافت‌های ناکارآمد شهری با تأکید بر راهبرد محرک توسعه (مورد پژوهی: محله پنبه ریس قزوین). مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۶(۲)، ۳۰۸-۳۲۸.
- بنتلی، ای. یان. (۱۳۹۸). محیط‌های پاسخ‌ده. ترجمه مصطفی بهزادفر. چاپ دوازدهم. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران.
- بنی عامریان، ح.، عندلیب، ع و جهانشاهلو، ع. (۱۴۰۱). تبیین مدل نظری عوامل مؤثر بر بازآفرینی مراکز تاریخی از منظر محرک‌های توسعه شهری. فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، ۱۳(۴۷).
- ذاکرحقیقی، کیانوش. سرخیلی، الناز. (۱۴۰۱). پروژه‌های محرک توسعه: مفاهیم، تجارب، معیارهای شناخت و ارزیابی. تهران: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
- زارع، م.، بندرآباد، ع. و شهبان، پ. (۱۴۰۰). بازآفرینی شهری در چارچوب پروژه‌های محرک توسعه شهری (مطالعه موردی: محله‌های سنگسياه، قلعه‌محمود و هارونیه در شیراز، کرمان و اصفهان). فصلنامه علمی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۲(۴۷).
- زیاری، کرامت‌الله. حسینی، علی. بهزادی راد، مسعود. (۱۴۰۱). تحلیل و شناسایی پیشران‌های کلیدی راهبرد توسعه شهر (CDS) در برنامه‌ریزی شهری: رویکرد آینده‌پژوهی به مقوله شهر. شهر پایدار، ۵(۳): ۶۰-۳۹.
- عزیزی، م. و بهرا، ب. (۱۳۹۹). ارزیابی اثرات پروژه‌های محرک توسعه در محل‌های شهری (مطالعه موردی: محله گودال مصلی، شهر یزد). نشریه علمی مطالعات شهری، ۳۷(۵۷)، ۵۷۷۰.
- فتح‌العلمی، ا. و کاشانی‌جو، خ. (۱۴۰۱). بررسی اصول مکانیابی پروژه‌های محرک توسعه شهری در بافت‌های تاریخی (نمونه موردی: منطقه ۱۲ شهر تهران). علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۲۴(۱).
- کریمی، فریده. عبدالله زاده فرد، علیرضا. شکور، علی. (۱۳۹۷). نقش راهبرد توسعه شهری (CDS) در توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: منطقه ۳ شهرداری شیراز. پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۹(۱)، ۱۰۴-۹۱.
- لنگ، جان. (۱۳۹۳). طراحی شهری گونه‌شناسی، رویه‌ها و طرح‌ها همراه با بیش از پنجاه مورد خاص طراحی شهری محرک. ترجمه سیدحسین بحرینی. چاپ پنجم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- نیک‌کار، م.، صادقی، ع. و شمس، ف. (۱۳۹۹). تحلیل تأثیر احداث زیرگذر خیابان کریم خان زند شیراز به‌عنوان پروژه محرک توسعه بر ادراک شهروندان از کیفیت‌های محیطی. نشریه علمی معماری و شهرسازی/ایران، ۳۵، ۳۵۵۶.
- هاشمی، م.ر.، شیعه، ا. و ذیحی، ح. (۱۳۹۹). مکان‌یابی موقعیت پردازه‌های محرک توسعه در بافت‌های ناکارآمد شهری (مورد پژوهی: ناحیه ۲ منطقه ۱۸ شهرداری تهران). باغ نظر، ۱۷(۸۴)، ۵۱۶۲.

References

- Aleha, A., Zahra, S. M., Qureshi, S., Marri, S. A., Siddique, S., & Hussain, S. S. (2023). Urban void as an urban catalyst bridging the gap between the community. *Frontiers in Built Environment*, 9, 1068897.
- Attoe, Wayne. Logan, Donn. (1989). *American Urban Architecture: Catalysts in the Design of Cities*. Berkeley: University of California Press.
- Behzadfar, M., & Saneei, M. (2012). Regeneration of Isfahan historical axes with emphasis on design dimensions (The case study of Joibareh neighbourhood). *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 51, 728–735.
- Berthold, S. (2015). Urban Catalysts Protagonists of urban transformation in Bangkok's neighbourhoods, *Traditional Dwellings and Settlements Review*, 26(1): 100111.
- Block, T., & Paredis, E. (2013). Urban development projects catalyst for sustainable transformations: the need for entrepreneurial political leadership. *Journal of Cleaner Production*, 49, 19.
- Bohannon, Cermetrius Lynell. (2004). *The Urban Catalyst Concept*. Master of Landscape Architecture, the Faculty of Virginia, Polytechnic Institute & State University.
- Carmona, M. (2021). *Public places urban spaces: The dimensions of urban design*. Routledge.
- Foroughmand Araabi, H. (2016). *A typology of Urban Design theories and its application to the shared body of knowledge*. *Urban Design International*, 21(1), 1124.
- Francin, Kate Issima. (2015). *Urban Catalyst*. Supervised Research Project Submitted to Prof. Raphael Fichler. School of Urban Planning. McGill University. May.
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings*.
- Glackin, S., Moglia, M., & Newton, P. (2022). Working from home as a catalyst for urban regeneration. *Sustainability*, 14(19), 12584.
- Kristo, S. Dhiemandi, J. (2016). *Urban Catalyst as the tool for public space transportation*. 1st International Scientific Conference On Professional Sciences. Durres, Albania.
- Martinović, A., & Ifko, S. (2019). Industrial heritage as a catalyst for urban regeneration in postconflict cities: Case study: Mostar, Bosnia and Herzegovina. *Sustainability*, 11(21), 6038.
- Mutia, F. Elviana, E. Yunisyah, A. (2020). Kalanganyar River, Sidoarjo Regency, Indonesia as a natural urban catalyst, living place or society pest. *The 3rd International Conference on Empathic Architecture*, Surabaya, East Java, Indonesia.
- Salama, A. H., Ragab, D. A., & AbdelMoneim, N. M. (2023). Urban spaces as a positive catalyst during pandemics: Assessing the community's wellbeing by using artificial intelligence techniques. *Ain Shams Engineering Journal*, 14(3), 101880.
- Azizi, M., & Bahra, B. (2020). Evaluation of the effects of development stimulus projects in urban areas (Case study: Goudal Mosalla neighborhood, Yazd city). *Journal of Urban Studies*, 37(57), 57-70. [In Persian]
- Baniamerian, H., Andalib, A., & Jahanshahloo, L. (2022). Explaining the theoretical model of factors affecting the regeneration of historical centers from the perspective of urban development catalysts. *Urban Management Studies Quarterly*, 13(47). [In Persian]
- Bentley, I. (2019). *Responsive environments* (M. Behzadfar, Trans.; 12th ed.). Iran University of Science and Technology. [In Persian]
- Esmaili, F., Babakhani, M., & Zarei, M. (2021). Sustainable regeneration of inefficient urban textures with emphasis on development stimulus strategy (Case study: Panbeh-Riseh neighborhood of Qazvin). *Journal of Urban Research and Planning*, 12(47). [In Persian]

Esmaeili, F., Babakhani, M., & Zarei, M. (2022). Sustainable regeneration of inefficient urban textures with emphasis on development stimulus strategy (Case study: Panbeh-Riseh neighborhood of Qazvin). *Geographical Engineering of the Territory*, 6(2), 289-308. [In Persian]

Fath-ol-Olumi, A., & Kashanijou, K. (2022). Investigation of the location principles of urban development stimulus projects in historical contexts (Case study: District 12 of Tehran). *Environmental Science and Technology*, 24(1). [In Persian]

Hashemi, M. R., Shieh, I., & Zabihi, H. (2020). Locating development stimulus projects in inefficient urban textures (Case study: Region 2, District 18 of Tehran Municipality). *Bagh-e Nazar*, 17(84), 51-62. [In Persian]

Karimi, F., Abdollahzadeh Fard, A. R., & Shakoor, A. (2018). The role of City Development Strategy (CDS) in sustainable urban development, case study: District 3 of Shiraz Municipality. *Journal of Urban Ecology Researches*, 9(1), 91-104. [In Persian]

Lang, J. (2014). *Urban design: A typology of procedures and products* (S. H. Bahreini, Trans.; 5th ed.). University of Tehran Press. [In Persian]

Nikkar, M., Sadeghi, A., & Shams, F. (2020). Analyzing the impact of constructing the Karim Khan Zand underpass in Shiraz as a development stimulus project on citizens' perception of environmental qualities. *Journal of Iranian Architecture and Urbanism*, 11(1), 35-56. [In Persian]

Zakerhaghighi, K., & Sorkheli, E. (2022). *Development stimulus projects: Concepts, experiences, identification and evaluation criteria*. Tehran: Tehran City Studies and Planning Center. [In Persian]

Zare, M., Bandarabad, A., & Shahabian, P. (2021). Urban regeneration within the framework of urban development stimulus projects (Case study: Sang-e-Siah, Qaleh-Mahmoud, and Harounieh neighborhoods in Shiraz, Kerman, and Isfahan). *Journal of Urban Research and Planning*, 12(47). [In Persian]

Ziari, K., Hosseini, A., & Behzadi Rad, M. (2022). Analysis and identification of key drivers of City Development Strategy (CDS) in urban planning: A future studies approach to the city. *Sustainable City*, 5(3), 39-60. [In Persian]